

cena 18,-

ZVAMENÍ DOBY

98

Jsou vlády
od BOHA?

ANEŽ

BOŽÍ RUKA

VE SVĚTOVÝCH UDÁLOSTECH

JSOU VLÁDY OD BOHA?

ANEŽ

BOŽÍ RUKA VE SVĚTOVÝCH UDÁLOSTECH

V prosinci 1997 u nás nepadla banka, ale vláda. Kdyby občan nečetl noviny, neposlouchal rozhlas a nedíval se na televizi, ani by si ničeho nevšiml. Dnes stále více platí: „Co televize nevidí, to srdce nebolí.“ Krev netekla, nestavěly se barikády, ani věznice nebyly přeplněny kritiky a odpůrci nové vlády. Je to velká přednost demokracie, kterou dějiny neznaly celá staletí. Evropa totiž až na malé výjimky znala pouze krvavou cestu ke změně formy vlády. Stačí vzpomenout na Francouzskou revoluci. Aby se změnila vláda, musí padnout hlavy krále a královny – tak si to mysleli pařížští revolucionáři.

V podobném duchu proběhla i bolševická revoluce v Rusku v r. 1917. Změna vlády zde stála životy 20 milionů lidí v občanské válce. Revolucionáři se vysmáli myšlence, že by panovníci byli dosazeni samotným Bohem – Boží milostí. Právě dvacáté století nám s plnou naléhavostí klade otázku: Není Pavlův výrok, že „není moc, leč od Boha“ (Ř 13), naprosto zcestný a bludný? Chtějí snad věřící lidé tvrdit o Hitlerově a Stalinově vládě, že to bylo Boží zřízení?

Jak vůbec rozumět výrokům, že „Boží ruka řídí světové dějiny“? Řečeno slovy Danielovými: „On mění časy i doby, krále sesazuje, krále ustanovuje...“ (Da 2,21)

Které vlády jsou od Boha, a které ne? Odpověď by mohla být jednoduchá: „Žádné – a všechny.“ Dokázat toto tvrzení je ovšem obtížnější.

Začněme tím, že vláda znamená něco jako řád a bezpečí. Stvořitel se nám zjevuje jako „Bůh pokoje“ (1 K 14,33). Vždyť slovo kosmos znamená „řád“. Proto bylo Božím přáním, aby si lidé své společenství organizovali. Už dva lidé zjišťují, že někdo někdy vede. Třeba v tom okamžiku, když jeden z nich řekne: „Pojďme na procházku.“

I když je to zarážející, je přesto pochopitelné, proč Židé v hitlerovském Německu se zpočátku smiřovali s protižidovskými zákony. Věděli alespoň, co je zakázáno, a co dovoleno. Na rozdíl od neorganizovaných pogromů, kdy byli vydáni na pospas nevypočitatelné zvěsti davu. Říkalo se: „Lepší špatné zákony než žádné...“ V tomto smyslu rozumím tomu, že „každá vláda je od Boha“, ať má její forma jakoukoli podobu: království, císařství nebo republika. A je to zase apoštol Pavel, který své prohlášení, že vláda je od Boha, dále vysvětluje: „Vládcové jsou v Boží službě, když se drží svých úkolů.“ (Ř 13,6)

Jistě, úkolem vlády není, aby vedla vyhlazovací válku proti vlastním občanům – jak to udělal Stalin proti ruským rolníkům, či Hitler proti německým Židům a později proti celému evropskému židovstvu. To je zneužití vlády, tedy toho prostředku pro řízení věcí k dobru člověka – občana, který Stvořitel chtěl, aby si lidé vytvářeli.

Dějiny jsou i výpovědí o lidské svobodě, lidském hledání, o lidských, nejen o Božích činech. Jsou zprávou o velikosti člověka, i o jeho selhání a pádu. Švýcaři mají pěkné heslo: „Švýcarsko je řízeno lidskými zmatky a Boží prozřetelností.“

Boží ruka v dějinách

Nebudeme zde přemýšlet o tom, které zřízení je lepší – zda kolektivistické – čili socialistické, nebo individualistické – tržní hospodářství. Nás zajímá jiná otázka: Jak se projevuje Boží vláda v dějinách?

Na to jsou nejméně tři názory.

Jsou lidé, kteří o tom nemíní vůbec diskutovat. Podle nich žádný Bůh neexistuje, proto je pro ně

tato otázka bezpředmětná. Pro tyto lidi má naděje lidskou tvář – jak tvrdí. Nezavidím jim ale jejich pocity, když na ně „vyjukne“ nenávisť rozšklebená tvář fanatického muslimského radikála z Alžíru, Egypta či Íránu. To je totiž také „lidská tvář“.

Ani věřící nejsou v této otázce jednotní. První skupina říká: „*Bůh postavil dům světa, ale odešel, a více se o něj nestará.*“ Tito věřící jsou ovšem spíše deisté než křesťané.

Křesťan věří, že Bůh svět neopustil. Naopak, v Ježíši Kristu se s ním ztotožnil. Golgotský kříž stále ukazuje, co všechno Bůh udělal pro to, aby člověku vrátil původní postavení. „*Nejsme osamělé, nýbrž provázené bytostí.*“

Jiná skupina věřících je přesvědčená, že Bůh má vše pevně ve svých rukou, že „*skutečně dosazuje a sesazuje vládce...*“ Hledají důkazy a stopy Boží prozřetelnosti v dějinách. Musí však čelit vážným námitkám, na které se jen těžce hledají odpovědi.

Pokud by dějiny byly jen projevem Božího přání a Božích zásahů, kde by byla svoboda člověka? Kde není svoboda, není ani zodpovědnost. A kdo nemá zodpovědnost, nemůže být ani souzen. Jestliže by platila věta „*Bůh vše řídí*“, pak za hrůzy 2. světové války je odpovědný on. Právě tento směr uvažování přivedl mnoho lidí k odmítnutí Boha vůbec. Řekli si: „*Buď je Bůh všemohoucí, ale není láska, a ani se o lidi nestará, nebo je laskavý, ale asi bezmocný, když nezasáhne do hrůz, které lidé prožívali a prožívají.*“

Svoboda člověka

Na dějiny se skutečně není možné dívat jako na nějakou divadelní hru. Sledovat jednotlivé postavy a pak na otázku „*Kdo je vytvořil a kdo napsal tuto hru?*“ zbožně odpovědět: „*Bůh.*“

Ne, dějiny jsou i výpovědí o lidské svobodě, lidském hledání, o lidských, nejen o Božích činech. Jsou zprávou o velikosti člověka, i o jeho selhání a pádu.

Švýcaři mají pěkné heslo, které připomněl v „*Teologické reflexi*“ známý teolog Jan Milíč Lochman: „*Švýcarsko je ovládáno (řízeno) lidskými zmatky a Boží prozřetelností.*“ Dále ihned upozorňuje, jak je důležité neztrácet ze zřetele obě části hesla. A když se zdá být vše v pořádku, abychom neřikali: „*To je Boží práce*“, ale viděli i lidské snažení. A naopak – v dobách zmatků a neklidu neztratili víru v Boží prozřetelnost.

*Za moudrým rabínem příběhne muž
a volá: „Co mám dělat, aby byl na světě
mír a pokoj?“*

*„Nebouchej tak silně těmi dveřmi“
zněla odpověď.*

Je to určité hluboké tajemství, jak Bůh dokáže, aby svoboda člověka nebyla dotčena. Každý dělá, co chce. Panovníci, vlády i národy. Nakonec to všechno přivede Bůh tam, kam on chce, aniž by narušil lidskou svobodu.

Spisovatelka E. G. Whiteová to vyjádřila takto: „*Všichni rozhodují o svém osudu svojí vlastní volbou, ale Bůh bdí, aby vše šlo k uskutečnění jeho úmyslů.*“ To znamená – k jeho království na zemi (Da 7,27). Vůdcové národů měli své cíle. Vedly jejich činy k tomu, co zamýšleli?

Hitler měl cíl: Zničit židovský národ. Výsledek byl zcela opačný: Vznik samostatného židovského státu Izrael. To však vůbec nezmenšuje ani neomlouvá nesmyslnost utrpení milionů nevinných obětí zločinného hitlerovského režimu. Zodpovědnost za všechno nelze omluvit prohlášením – „*vždyť to Židům pomohlo založit vlastní stát...*“

Pokračování na straně 31

Blahobyť se může stát drogou

Rozhovor
s profesorem
Lubomírem
Mlčochem

str. 8

Příběhy, které píše život

Umění,
které léčí

str. 16

Zdraví

Ta hlava mě
tak bolííí!

str. 19

Kronika 20. století 2. světové šílenství (1939-1945)

str. 24

ZNAMENÍ DOBY - křesťanský pohled na svět. Ročník 30, číslo 1/1998. Vydává a objednávky přijímá Advent-Orion s. r. o., vydavatelství a nakladatelství, Roztocká 5, 160 00 Praha 6 – Sedlec, tel. objednávky 325528, redakce 90034532, fax 325165, e-mail: adventorion@mbox.vol.cz. Šéfredaktor Ing. Peter Polaško. Jazyková redakce Ivo Racek. Tiskne Naše vojsko Praha. Vychází čtyřikrát ročně. Cena jednoho výtisku Kč 18,-. Nevyžádané příspěvky se nevracejí. Registrační značka MK ČR F 5077. ISSN 0231-6439. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha čj. nov. 5094/95 ze dne 3. 2. 1995.

16. ledna 2000 bude konec světa!

Právě tak to hlásaly nejružnější bulvární plátky koncem roku 1996. Článekům v těchto novinách bylo společné tvrzení, že proroctví všech hlavních světových náboženství poukazují na toto datum jako na dobu, kdy bude veškerý život na této planetě vyhlazen. Nebyl však uveden žádný důkaz, že proroctví vztahující se k tomuto dni skutečně existují, jak už to u bulvárního tisku bývá. S přibližujícím se rokem 2000 se však toto téma stále častěji stává předmětem zájmu i serióznějších médií.

V programu vysílaném americkou televizní stanicí NBC v čase nejvyšší sledovanosti bylo řečeno, že proroctví nalezené v jedné z egyptských pyramid nám dává trochu více času: přesně tři měsíce a devatenáct dní. Na důkaz tohoto tvrzení byla zmíněna čtená proroctví, jejichž jádrem je teorie, že v egyptské Gíze se ve Velké pyramidě nachází „zakódovaná“ časová přímka, která přesně předpověděla datum předání zákona Mojžíšovi na hoře Sínaj, narození Krista a začátek obou světových válek 20. století. Tato časová přímka, jejíž základ tvoří délka dvou různých chodeb pyramidy, prý udává, že konec světa nastane 5. května 2000.

Richard W. Noone, jeden z „proroků konce“, souhlasí s tím, že toto datum je nebezpečné. Podle jeho knihy *Five Five Two-Thousand, Ice: The Ultimate Disaster* se v tento den Slunce, Měsíc a všechny větší planety, které na Zemi působí svou gravitační silou, srovnají do řady. Seskupení všech těchto sil údajně způsobí vychýlení zemské osy. Jestliže pak toto vychýlení nezpůsobí konec světa, dojde prý přinejmenším k četným katastrofám, včetně náhlého tání arktických a antarktických ledových mas, což způsobí, že mnohé ostrovy zmizí a taxikáři v New Yorku, Los Angeles, Singapuru, Manile a mnoha dalších městech se budou muset učit jezdit v gondolách.

HOREČKA

PŘED KONCEM TISÍCILETÍ

BUDE ROK

2000

PRO ZEMI OSUDNÝ?

Proroctví v pyramidách... Neobvyklé seskupení planet... Vychýlení zemské osy... Většinou v zahraničí a především ve Spojených státech se s přibližujícím se koncem tisíciletí objevují různí „proroci“, kteří tvrdí, že přelom tisíciletí je varovným znamením katastrof na naší planetě. Podívejme se teď na několik jejich předpovědí – ale všimněme si také, jaký pohled do budoucnosti skýtá jiný, spolehlivější zdroj.

„Spící prorok“

Spiritistické médium Edgar Cayce byl jedním z prvních, kdo poukazoval na přelom tisíciletí jako na datum, kdy se náš svět změní téměř k nepoznání. Cayce, jehož mnozí znají jako „spícího proroka“, žil ve Spojených státech v první polovině 20. století. Dříve jeho proroctví studovali jen ti, kdo se hlásili k hnutí New Age, nyní jsou však zveřejňována například i v rozhlasových programech či v záplavě pseudovědeckých knih.

Cayceho poselství, tak jako mnohé jiné podobné prorocké promluvy, často přicházela ve formě podivně zkonstruovaných slovních obrátů, takže možnosti interpretace takových poselství jsou téměř neomezené. Mnoho interpretů se však shoduje v tom, že Cayce předvídal dramatické změny, k nimž dojde na naší planetě, a podle jeho předpovědí by se měly odehrát do roku 2000. Podobně jako Noone i Cayce údajně mluvil o vychýlení rotační osy Země jako o události, jež bude mít zkázonosné důsledky ve formě zemětřesení, sopečných výbuchů, tání ledovců, zvýšení hladiny oceánů a vůbec zlých časů v životě každého, koho se to dotkne.

V 60. letech se ke Cayceho názorům přiklonila i Ruth Montgomeryová, redaktorka washingtonského Postu a jeden z nesčetných přívrženců hnutí New Age. Ta tvrdila, že lidé, kteří zemřeli a přešli do jiné sféry bytí, jí posílají varovné poselství, že k vychýlení osy dojde na přelomu tisíciletí či ještě před ním.

Nostradamus a další

Předpovědi Cayceho a Montgomeryové si nezáskaly hned plnou odezvu. Čím více se však blíží konec tisíciletí, tím více se lidé začínají ptát, zdali snad přece jen neexistuje možnost, že jsou správné. A tak začali hledat důkazy.

Nacházeli je v jiných, stejně esoterických proroctvích, jako jsou proroctví slavného Nostradama, který podivné slovní spojení dokázal zformulovat takovým způsobem, že lidé začali hledat splnění předpovědi i v jinak nesrozumitelné záplavě slov – a také je tam nacházeli.

Vedle „zjevení“ z Velké pyramidy a různých interpretací Nostradama prezentoval zmíněný

Rok 2000? Nic důležitého!

Čím neúprosněji je odpočítáván čas, který nás dělí od příchodu nového tisíciletí, tím více pozornosti je věnováno samotnému datu 2000. Dodejme ovšem, že ani zdaleka to neplatí pro celosvětovou populaci. Ve skutečnosti je tomu tak, jak to charakterizuje historik Peter Stearns: „Třetina světa se o to zajímá hodně, další třetina to bere na vědomí a zbývající třetina si to sotva uvědomuje.“

Například pro 1,2 miliardy Číňanů, tedy pro pětinu světové populace, je náš rok 1998 rokem 4696, zatímco pro Židy je to rok 5759. Pro miliardu muslimů se zase píše rok 1419. Hinduisté, tedy dalších 780 milionů lidí věří, že se nacházíme teprve v polovině kalendářního cyklu, který skončí světovou zkázou a který má pokračovat ještě dalších 350 000 let.

Náš rok 2000 po Kr. není tedy pro většinu světa datem kdovíjak důležitým.

pořad NBC i několik dalších „důkazů“. Například některá proroctví, jež údajně pocházejí od Panny Marie z Fatimy a od jednoho starověkého irského proroka, který předpověděl, že Jan Pavel II. je posledním nebo předposledním papežem před příchodem antikrista. Zdá se prý také, že interpretace předpovědi jednoho starověkého babylonského astrologa o ohni, jenž pohltí zemi, se vztahuje k astrologickým znamením, která převládnou na jaře roku 2000. Zdánlivě vědecky poté vysvětlil, proč je pravděpodobné, že ke kataklyzmatu dojde přesně v tuto dobu.

Ježíš a budoucnost

Setká-li se člověk s takovými rozmanitými vizemi budoucnosti, možná by mu připadalo nej-jednodušší je prostě všechny zavrhnout a jít si dál svou cestou – bez sebemenšího zájmu o to, co

chystá zítřek, neřkuli příští tisíciletí. Na druhou stranu, není nic zvláštního na tom, že chceme vědět, co přinese budoucnost. Ježíš sám řekl, že lidé mají vyhlížet znamení jeho příchodu a konce světa (viz Mt 24). Přívrženci různých okultistických či jiných, více či méně spřízněných hnutí však tyto informace loví v kalných vodách. Místo aby se pídili po podstatě skutečných prorocství, jež jsou založena na důkladném studiu prorockých pramenů, které se během doby prokázaly být spolehlivé, pustili se do hledání zdánlivě významného data a pak se snažili najít prorocství, která na ně poukazují.

Podle biblických knih Daniel a Zjevení máme dobrý důvod věřit, že žijeme, jak Bible říká, v „posledních dnech“, v době před „koncem světa“. Písmo však nedává žádný zvláštní význam roku 2000. Přesto pro některé věřící je možná tento rok základem očekávání, že přelom tisíciletí znamená konec šestitisícího roku od stvoření Země, přičemž začátek nového tisíciletí signalizuje konec nadvlády hříchu na naší planetě.

Ovšem uznávání biblických badatelé vysvětlují, že bychom neměli činit ukvapené závěry o tom, že Země byla stvořena přesně 4000 let před narozením Krista, nemluvě o dohaděch, že Bůh ukončí sou-

časnou éru právě 2000 let po narození Krista. Pro takovou teorii není v Bibli žádný důkaz. A i kdyby byl, předpovídal by Kristův návrat několik let před rokem 2000, protože Ježíš se narodil s největší pravděpodobností kolem roku 5 př. Kr.

Co bychom tedy měli do budoucna očekávat?

Zatímco nemůžeme zaručit, že se Ježíš vrátí roku 2000 nebo v nějaký jiný námi určený den, je jasné, že by rád přivedl veškeré utrpení tohoto světa k brzkému konci. Bible však jasně uvádí, že než se to stane, můžeme na všech stranách čekat soužení, úzkost a problémy. Bude hlad, zemětřesení, velké bouře, sopečné výbuchy a mnohé jiné katastrofy, jak bude Země procházet smrtelným zápasem.

Bible, podobně jako mnozí „proroci“, také popisuje těžkou dobu, která je před námi a která na konci této etapy světových dějin vyvrcholí. Ale na rozdíl od nich nám nabízí naději. Nacházíme v ní ujištění, že Spasitel nás nenechá trpět samotné, že nás neopustí. Na konci všeho budeme moci pohlédnout vzhůru a uvidíme Ježíše Krista, jak se vrací jako vítěz, aby všechny, kteří mu věřili, vzal domů, do svého věčného království, kde už nebude žádné utrpení.

KEN WADE

Další předpovědi ohledně přelomu tisíciletí

20. srpna 1994 se na farmě rodiny Davida Heidera v Janesville ve státě Wisconsin narodil bílý bizon. Rodilí Američané v celých Spojených státech a Kanadě považují tuto událost za velmi významnou. V jejich legendách se totiž praví, že krátce před „koncem světa“ se narodí bílý bizon, jehož majiteli budou bílí lidé. Pět let, která budou následovat po narození bílého bizona, bude poznamenáno nárůstem přírodních katastrof; potom však nadejde období míru.

Některé další události, ke kterým má podle předpovědí dojít na přelomu tisíciletí (kurzivou je vytištěno jméno člověka, který danou událost předpověděl):

– V roce 1999 vypukne 3. světová válka. – *Jeanne Dixonová* (Dixonová rovněž předpo-

věděla, že krátce po roce 2000 se vyřeší celosvětový problém nedostatku potravy.)

– Roku 2000 Země projde kosmickým mrakem Oort, který s sebou přinese déšť asteroidů, jež zahubí většinu forem života na naší planetě. – *Howard Furness*

– Lidská mysl dosáhne vyšší úrovně a bude fungovat na čtyřrozměrné úrovni, kdy se vzájemná telepatická komunikace i mimozemské bytosti stanou přirozenou součástí života a vyřeší se také většina světových problémů. – *José Arguelles*

– Zemská osa se vychýlí, což způsobí všemožné přírodní katastrofy. Určití osvícení lidé však budou zachráněni ve vesmírných lodích, které sem budou vyslány z ještě osvětlejších planet. – *Ruth Montgomeryová*

Profesor a děkan Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy Lubomír Mlčoch je uznávaný ekonom. Tak ho zná především z tisku, rozhlasu a televize většina lidí, ovšem řada z nás jej zná i jako křesťanství oddaného člověka. Měl jsem možnost s ním prožít několik velmi pěkných setkání. Na jedno obzvlášť rád vzpomínám. Odehrálo se na naší cestě do Českého rozhlasu v Plzni. Pan profesor mi tehdy předčítal z breviáře oddíl určený pro ten den. Na základě vysílání v Českém rozhlase pak vznikl tento rozhovor.

Pro mnohé z nás je slovo ekonomie spojeno především s představou hromady peněz. Vy se ekonomikou zabýváte tak říkajíc profesionálně. Čím je ekonomie pro vás?

Ekonomie je jedna z vědních disciplín. A to věda poměrně mladá. Původ slova bychom našli v řečtině. Je složeno ze dvou slov „oikos“ a „nomos“ a kdysi toto spojení znamenalo něco jako vedení domácího hospodářství. Moderní ekonomie se datuje od Adama Smitha a je stará asi dvě stě dvacet let. Zabývá se podstatou a původem bohatství národů. Z tohoto pohledu není představa hromady peněz bez opodstatnění.

Co vás vedlo k tomu, že se věnujete právě této vědě?

Musím přiznat, že jsem se k ní dostal tak trochu náhodou. Uprímně řečeno, když jsem končil střední školu, nevěděl jsem přesně co dál. Ze všeho nejvíc by mi vyhovovala nějaká všeobecně vzdělávací vysoká škola, ale ta u nás nebyla. Taky mě lákaly jazyky. Jazyky se v době mého mládí daly studovat na zahraničním obchodu v Praze. Proto jsem se z rodné Moravy vydal do hlavního města. Nicméně můj třídní původ nebyl tehdy shledán dostatečně dobrým, takže jako takový „odpad“ jsem zůstal u studia ekonomie, ale nelituji toho.

Ekonomie je nám často představována jako věda, ve které platí přesné zákonitosti, a ekonomové jsou tu od toho, aby tento řád věcí jen popisovali, vysvětlovali a především odhadovali, jak je možné přijít k co největšímu množství peněz za co nejkratší dobu.

Máte pravdu. Někteří ekonomové se snaží dát ekonomii status přírodních věd. Kdyby ekonomie byla opravdu takovou, na určitých hodnotách nezávislou vědní disciplínou, tak by měli pravdu, ale ekonomie má i své morální základy. Snaha stavět zákonitosti v ekonomii tak, jako by byly na lidech nezávislé, je spíš snahou vyhnout se morální stránce rozhodování, vyhnout se odpovědnosti. Je to snaha vyvázat člověka ze složitých otázek, ze zodpovědnosti za bližního. Takové pojetí rozhodně nezastávám.

BLAHOBYT

FOTO MICHAEL PHOTOBANK

SE MŮŽE STÁT **DROGOU**

ROZHOVOR S PROFESOREM LUBOMÍREM MLČOCHEM

Úspěšnost ekonomiky spojujeme s termínem „trvalý růst“. Je možné zajistit trvalý růst ekonomiky?

Myslím, že v ekonomii se od samého počátku objevují dva proudy. Jeden je optimistický, druhý skeptický. Ten skeptický např. vychází z poznání, že zatímco se lidé rozmnožují geometrickou řadou, pozemské statky rostou řadou aritmetickou. Podle této teorie musí nutně dojít na zeměkouli k přelidnění, hladomoru apod. Představa trvalého růstu – zbohatnutí – rozhodně k této skupině nepatří. Na druhé straně jiní ekonomové jsou přesvědčeni, že člověk má možnost se dopracovat k jakémusi zbohatnutí podle svých představ.

Jsem přesvědčen, že vize trvalého materiálního pokroku není křesťanská. Není možné, abychom na naší malé sladké zemičce dosáhli jakéhosi růstu a kumulace bohatství, které je nade všechny meze.

Skepsí poznamenané směry se zabývají mezemi růstu a problémy udržitelného rozvoje. Ukazují na ekologické zatížení spojené se současným rozvojem ekonomiky. Pokud jde o optimistický směr, tak ten se kupodivu objevuje někdy i u křesťansky zaměřených autorů. Vzpomněl bych v této souvislosti jednoho ze zastánců optimistického pohledu, amerického ekonoma a teologa Michaela Novaka, jehož práce „Duch demokratického kapitalismu“ byla přeložena a vydána na začátku devadesátých let i u nás. Novak je přesvědčen, že trvalý materiální pokrok je v rukou člověka. Co se mě týká, já bych tento optimismus nezastával. Kromě toho se obávám – i když autor je známý křesťan – že jsme takovou úvahou uvádění do pokušení nalézt v trvalém materiálním růstu jakési sebeuspokojení. Takový růst by se pro nás mohl stát modlou a zatlačil by Boha do pozadí.

Pane profesore, jaký postoj k rozvoji ekonomiky zastáváte vy?

Jsem přesvědčen, že vize trvalého materiálního pokroku není křesťanská. Není možné, abychom na naší malé sladké zemičce dosáhli jakéhosi růstu a kumulace bohatství, které je nade všechny meze. Mimochodem, jiný moderní americký ekonom to formuluje tak, že představu o exponenciálním růstu materiálních statků může zastávat pouze blázen nebo

ekonom. Ten pán ví, co říká, on sám je špičkový ekonom. Považuji se tedy v tomto směru za skeptika. „Trvalý růst“ považuji spíš za pověstné „čertovo kopýtko“, za pokušení, na kterém není radno postavit si životní plán, nebo dokonce plán pro celé lidstvo.

Blahobyť. Bohatství. – Ta slova nám znějí velmi příjemně. Jak se vy díváte na bohatství?

Teologicky vzato je touha po bohatství typická pro člověka po pádu do hříchu. Je to odvěké pokušení člověka. Je to snaha dosáhnout znovu ztraceného ráje zde na zemi.

Mohli bychom napsat „rovná se“ mezi slova „bohatství“ a „pokušení“?

Největším problémem je zachovat si k bohatství svobodu. Líbí se mi výrok ap. Pavla, když říká: „Dovedu trpět nouzí, dovedu mít hojnost. Ve všem a do všeho jsem zasvěcen: být syt i hladov, mít nadbytek i nedostatek. Všecko mohu v Kristu, který mi dává sílu.“ (Fp 4,12.13) Umět žít ve stavu nadbytku a zachovat si v něm svobodu, to není jednoduchá věc.

My si sice často stěžujeme na životní úroveň, ale v podstatě se řadíme k té bohatší části světa. Ke skromnému způsobu života by nám stačilo mnohem méně.

Jak vnímá bohatství a chudobu Bible?

To je otázka, která by si jistě zasloužila důkladnější pojednání. Zdá se, že ve starozákonní podobě převažovalo bohatství jako požehnání, zatímco v novozákonní podobě Kristus více upozorňuje na nebezpečí, které může z bohatství plynout. Dochází zde tedy k jakémusi obratu. Mohli bychom potom pokračovat, jak se termínu bohatství rozumělo v dějinách křesťanství. Jak mu rozuměla středověká morální filozofie a jak vnímal bohatství třeba protestantismus.

Kromě ztráty svobody, vyplývá ze lpění na bohatství i jiné nebezpečí?

Tím, že se člověk začne upínat k materiálnímu blahobytu, je v nebezpečí, že začne Boha odsouvat do pozadí. Duchovní stránka jeho života trpí zemdleností. Samozřejmě, není to žádná zákonitost. V minulosti se našli světci, jejichž rukama procházely velké finanční částky, a oni je dovedli rozdělovat tak, že prospívali blahu bližních. K bohatství se rovněž poutá riziko jakéhosi návyku. Blahobyť se může stát drogou.

Jednou jsem vás slyšel použít při rozlišování vztahu k ekonomice přirovnání k společnosti cvrčků a společnosti mravenců. Můžete tyto termíny blíže vysvětlit?

Bylo to v souvislosti s knihou Michela Alberta. Tento člověk je ředitelem největší francouzské pojišťovny, ale jinak byl

Profesor Lubomír Mlčoch.

dlouhá léta předsedou mezinárodní společnosti křesťanských podnikatelů. V roce 1990 napsal zajímavou knížku „Kapitalismus proti kapitalismu“. V ní porovnává různé modely soudobého kapitalismu. Při odlišování těchto modelů mluví v případě, kdy se jedná o společnosti, které mají vysokou míru úspor, jsou pracovitě a skromné, o společnosti mravenců. V protikladu pak stojí společnosti, které si navykly na blahobyt až příliš a žijí někdy na úkor budoucnosti. Těm říká Albert společnost cvrčků. Taková společnost má vysokou spotřebu, nízké úspory, nízké investování, žije si tak trochu nad poměry.

Co si myslíte o naší společnosti? Kam byste ji zařadil?

S námi je to složitější. My bychom nejraději pracovali jako cvrčci a měli se přitom jako ti pracovití mravenci. Podle některých odborníků si už nějaké dva tři roky žijeme nad poměry a to, co se teď předvídá, znamená pro určité složky společnosti smířit se s poklesem životní úrovně. Takže budoucnost ukáže, čím skutečně jsme.

Filozof Jan Sokol v jednom svém pojednání říká, že „žádný politik nemůže vystoupit s programem trvalého sebeomezování, protože by dlouho politikem nebyl. Nezvolili by ho. Rozvoj společnosti je spjat s rozvojem ekonomiky.“ Jaká východiska má naše společnost, která víceméně založila svůj rozvoj na úspěchu ekonomického rozvoje?

Dnes prožíváme stav rozčarování. Krátce po listopadu 1989 se nám předložila vize jakéhosi rychlého zbohatnutí, přísliby rychlé transformace. Představovali jsme si, že se rychlou privatizací přiblížíme k bohatým sousedům, jejichž výkladní skříně pro mnohé z nás byly zdrojem obdivu. Tenkrát se to dokonce formulovalo tak, že se to dá udělat téměř bezbolestně. Nyní jsme ve stadiu, kdy se ukazuje, že to není tak

jednoduché a že to přiblížení k bohatým sousedům bez námahy nepůjde a že to bude trvat poměrně dlouho.

Takže bude to i bolet?

Ano, bude to i bolet. Myslím si však, že pro křesťana je přijetí složitosti života věc samozřejmá.

Myslíte si, že budeme muset přijmout reálnou možnost, že stále nebude čím dál lépe a že není možné donekonečna hromadit?

Bez sebeomezování to v běžném životě nejde. A nejde to ani v životě duchovním. Řada našich lidí vzhlížela k bohatému sousednímu Německu. Trochu však pozapomněli na to, že Německo bylo rozbito válkou a že život v padesátých a šedesátých letech se tu často měnil na velice tvrdou práci od rána do noci. Jejich bohatství se z něčeho zrodilo a myslím, že to nebyla jen ta tvrdá práce a odřikání, ale byla to oběť jiného druhu. Část lidí si po válce uvědomila jistou odpovědnost za to, co se stalo. Došlo tam k obrácení srdcí.

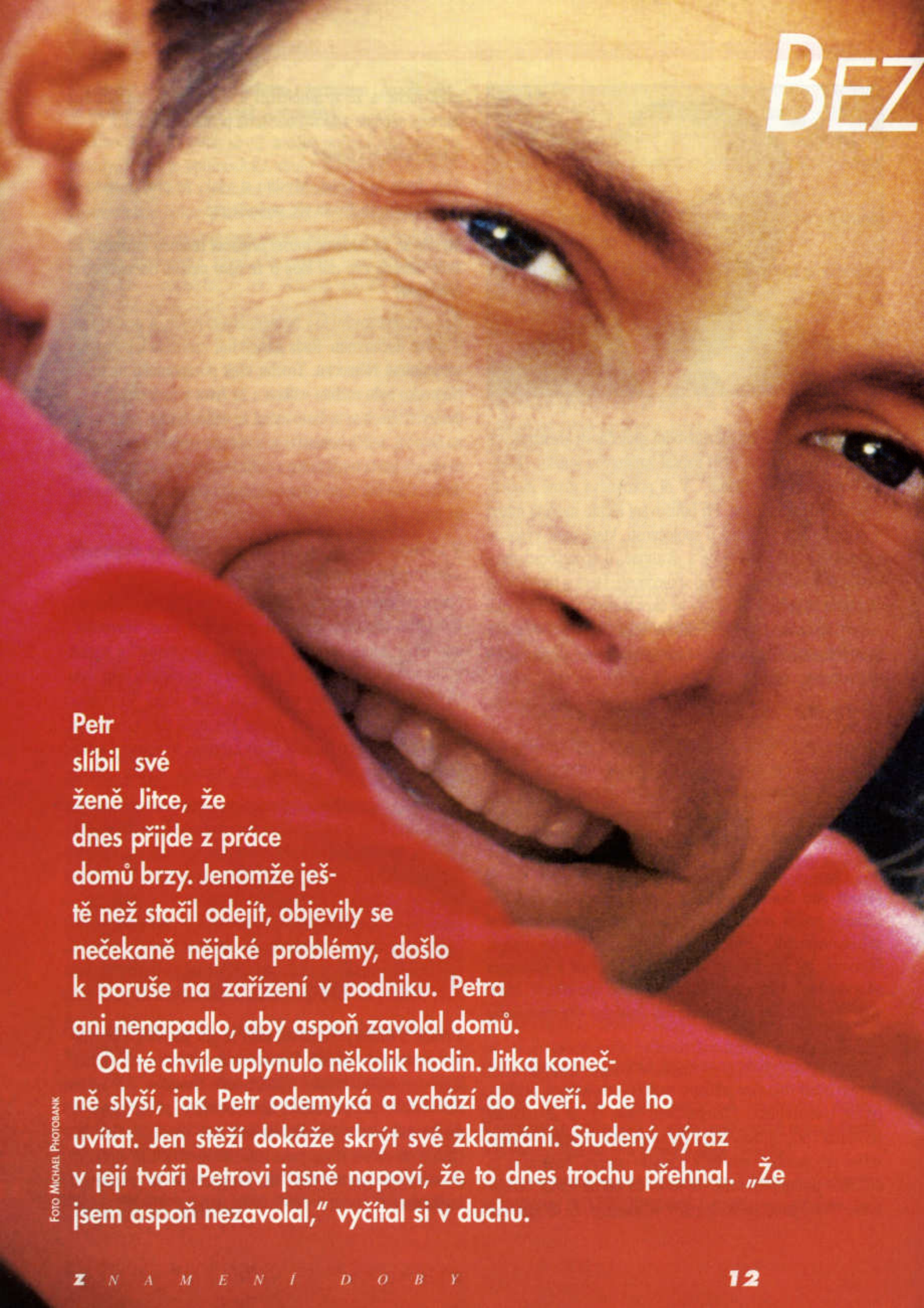
V poslední době se na Západě razí myšlenky ekonomiky „dobrovolné skromnosti“...

Setkal jsem se s tímto termínem nejen na Západě, ale i u nás. Jedním ze zastánců této teorie je zemřelý Josef Vavroušek, můj přítel, který termín „dobrovolná skromnost“ v našich vzájemných debatách začal používat už na začátku osmdesátých let. Ne nadarmo mu začali říkat Josef Vavroušek z Assisi – po Františkovi z Assisi. Pak bych také vzpomenu jméno kolegyně profesorky Hany Librové, socioložky z Masarykovy univerzity v Brně. Ta napsala knížku „Pestří

*Teologicky vzato je touha po bohatství
typická pro člověka po pádu do hříchu.
Je to odvěké pokušení člověka.
Je to snaha dosáhnout znovu ztraceného
ráje zde na zemi.*

a zelení“. Kniha je o lidech, kteří se pro takovou dobrovolnou skromnost rozhodli. Samozřejmě, setkávám se i s lidmi, kteří uprostřed bohaté společnosti dovedou žít velmi skromně. Josef Vavroušek s tímto termínem přišel jako s jediným možným východiskem pro naši civilizaci. Jak zachovat stvořené, jehož jsme součástí, nezničit to a přitom si zachovat radost. Pro nás křesťany je to zavazující myšlenka.

OTÁZKY KLDL JAN BARTA

Petr
slíbil své
ženě Jitce, že
dnes přijde z práce
domů brzy. Jenomže ješ-
tě než stačil odejít, objevily se
nečekaně nějaké problémy, došlo
k poruše na zařízení v podniku. Petra
ani nenapadlo, aby aspoň zavolal domů.

Od té chvíle uplynulo několik hodin. Jitka koneč-
ně slyší, jak Petr odemyká a vchází do dveří. Jde ho
uvítat. Jen stěží dokáže skrýt své zklamání. Studený výraz
v její tváři Petrovi jasně napoví, že to dnes trochu přehnal. „Že
jsem aspoň nezavolal,“ vyčítal si v duchu.

ZBYTEČNÝCH ŠRÁMŮ

MANŽELSKÉ
KONFLIKTY
JAKO
PŘÍLEŽITOST

Škoda, že ani Petr, ani Jitka se nedokázali ke vzniklé situaci postavit uvážlivěji, nebo že se s ní více nepoprali. Snad by pak dospěli k nějakému řešení, které by se oběma zamlouvalo. Jenomže oba mlčeli. O to víc se pak trápili ještě několik dní. Jako by někde uvnitř měli otevřenou ránu, která hnisá a bolí. Nakonec už z toho byli celí nesví, jak kolem sebe chodili a jejich nedorozumění mezi nimi stálo jako nemá a neviditelná stěna. Ani slůvkem se k tomu nevrátili, vůbec je nenapadlo, že by si třeba měli sednout a promluvit si. Ne, zdálo se jim, že by ještě víc rozdrásali ránu, která v nich, a v Jitce zvlášť, vězela.

Dokonce i v jinak docela šťastném a harmonickém manželství se občas stane, že si partneři jdou na nervy, nebo že cítí vzájemné nepochopení či nedostatek ocenění ze strany toho druhého. Když dojde k neshodám, je to právě způsob, jakým reagujeme, co vede k tomu, že se manželský vztah buď upevní, nebo naopak oslabí. Podívejme se nyní na několik principů, které nám mohou pomoci řešit případné konflikty tak, abychom z nich mohli vyjít bez zbytečných šrámů.

Když dojde k neshodám, je to právě způsob, jakým reagujeme, co vede k tomu, že se manželský vztah buď upevní, nebo naopak oslabí.

1. Otevřenost především

Ne vždycky je „posvícení“, říká se. Jsou chvíle, kdy nám náš vlastní život připadá jako břemeno. Něco nás trápí, něco se nám nedaří, možná máme pocit, že nás náš partner nechápe. Přesto je dobré se svěřit právě jemu. Snažme se přitom svoji situaci co nejlépe popsat. Pak můžeme společně hledat východisko. Odborníci zdůrazňují, že je velice důležité svěřit se s problémy co nejdříve, a to i přesto, že hrozí možnost nepříznivé odezvy či dokonce odmítnutí ze strany partnera. Americký psychoterapeut L. Barbach poznamenává: „*Tichá léčba je obzvlášť nebezpečná. Jenom bychom sami sebe vodili za nos, kdybychom nepřiznali, že není nic horšího než nevyjádřené pocity.*“ Podle něj si pocity

vždycky najdou cestu, aby mohly být vyjádřeny; často ovšem v hroživé podobě. Tak se vytváří emocionální bariéra a pro vztah to může mít trvalé následky.

2. Bez předpojatosti a obviňování

V Bibli apoštol Pavel klade důraz na čistotu myšlení, když píše: „*Přemýšlejte o všem, co je pravdivé, čestné, spravedlivé, čisté, cokoli je hodné lásky, co má dobrou pověst, co se považuje za ctnost a co sklízí pochvalu.*“ (Fp 4,8) Taková rada není špatná ani pro život v manželství.

Možná mezi vámi došlo ke konfliktu a tobě se zdá, že chyba není na tvé straně. Nezapomínejme ovšem, že náš úsudek bude vždycky pouze jednostranný. Buďme proto opatrní, chceme-li vynášet nějaké ukvapené soudy. Spíš, jako správný soudce, „pro nedostatek důkazů“ uznejme nevinu svého partnera. Snažme se vycházet z předpokladu, že náš protějšek nechce být nijak lstivý či zlomyslný, ani že z jeho strany nejde o lhostejnost či nedostatek citu. Jakékoli předsudky či zaujatost dokážou vztah velice rychle otrávit či dokonce rozvrátit.

3. Také modlitba má své místo

„*Jsmo přesvědčeni, že napětí, jemuž musí odolávat mnozí manželé, by alespoň z poloviny polevilo, kdyby se partneři za svůj vztah každodenně modlili,*“ říká duchovní Bill Hybels z Chicaga a jeho žena Lynne. V jedné své knize uvádí Lynne zkušenost z jejich vlastního manželství: „*Už je to několik let, tenkrát jsme se s Billem rozhodli, že každý čtvrtéční večer si chceme rezervovat jako manželé, jenom sami pro sebe. To bylo dobré rozhodnutí; jenže, jak už to bývá, praxe poněkud pokulhávala... Dost často se stalo, že Bill potřeboval dokončit nějakou práci, a já pak byla nucena trávit čtvrtéční večer sama.*“

Není divu, že Lynne po pár týdnech nenaplněných slibů propadla skepsi. Moc nescházelo, a málem by Billa obvinila z necitlivosti nebo mu připomněla, že ji zanedbává. Ještě předtím ji však napadlo, zda by neměla své problémy řešit na modlitbě. To se ukázalo jako prozíravé rozhodnutí. Při modlitbě si totiž Lynne uvědomila, že si vlastně pro svůj společný program zvolili nevhodný čas. „*Dokonce jsem zapomněla, jak jsou pro kazatele ty večerní hodiny důležité. A Bill si je moc dobře hlídá,*“

uvědomila si Lynne. „Zkusím mu navrhnout, že bychom si 'svůj' čas mohli přesunout na čtvrtěční dopoledne. Uvidím, co na to řekne,“ uvažovala. Její návrh byl přijat. „Jelikož oba jsme 'ranní ptáčata', čtvrtěční dopoledne se nám osvědčilo,“ uzavírá Lynne svou zkušenost.

4. Postoj „já cítím“ má přednost

Řada příležitostí, kdy by mohl být manželský spor vyřešen, bude zmařena, jestliže jsme zvyklí vyjadřovat se formou „ty“: „Zase jdeš tak pozdě!“ „Zdá se mi, že utrácíš moc peněz!“ „Ty si mě vůbec nevážíš!“ „Jsi necitlivý!“ Tato „ty“, na nichž je vystavěn náš postoj spojený s výčitkou, mají za následek dvě nedobré skutečnosti: jednak je v nich obvykle skryto obvinění, jež vznášíme vůči svému partnerovi, jednak působí jako klín, protože se tak mezi partnery vytváří citový odstup. Jestliže naopak v našem sdělení bude jako dominantní první osoba – „já cítím“ –, můžeme vyjádřit v podstatě totéž, ale v daleko jemnější formě: „Cítím, že spolu trávíme málo času.“ „Cítím, že potřebujeme udělat změny v našem hospodaření s penězi.“ „Cítím se málo oceněná.“ „Cítím se dotčena tou tvou včerejší poznámkou.“

5. Když „železo je chladné“

Chceme-li druhému sdělit něco „palčivého“ nebo probrat nějaké „choulostivější“ téma, budme trpěliví a počkejme, až nadejde ten správný okamžik. Je totiž docela běžné, že naše argumentace má zrovna tu nejtrpčí příchut, když se s partnerem nepohodíme a „železo je žhavé“. Právě když náš vztek a rozčilení dosáhnou bodu varu a trpělivost už téměř překročila únosnou mez, zdá se nám, že nastal ten pravý okamžik, abychom toho druhého obvinili a zasypali ho výčitkami. Je dobré si rozmyslet, kdy začneme hovořit o problému. Raději vyčkejme, až se hladina emocí zklidní. Výstižně to zaznamenává text starověké moudrosti: „Jako zlatá jablka se stříbrnými ozdobami je vhodně pronesené slovo.“ (Př 25,11)

6. O vítězství jde až na posledním místě

Určité neshody, které panují mezi partnery, ať už v názorech či životním stylu a určitých návycích vůbec, ne vždy a také ne snadno nacházejí řešení. Proto by si manželé měli osvojit určitá základní

pravidla, jimiž se budou řídit při vyjadřování svých pocitů. „*Nejde o to, abychom nad druhým zvítězili; jde prostě o ventilaci našich pocitů,*“ říká jistý manželský poradce. „*Máme přirozený sklon se domnívat, že vždycky existuje nějaký argument, kterým se můžeme bránit. Jenomže ne vždycky je naše obrana smysluplná. Často se atmosféra pročistí, když oba partneři vyjádří své pocity, když dají průchod svému nepřátelskému naladění, aby se pak znovu vrátili, odkud vyšli: do vztahu vzájemné lásky. Nakonec, proč by jejich spor měl mít vítěze?*“

Je dobré si rozmyslet, kdy začneme hovořit o problému. Raději vyčkejme, až se hladina emocí zklidní.

7. Učit se odpouštět

„*Ať je vám vzdálena všechna tvrdost, zloba, hněv, křik, utrhaní a s tím i každá špatnost; buďte k sobě navzájem laskaví, milosrdní, odpouštějte si navzájem, jako i Bůh v Kristu odpustil vám.*“ (Ef 4,31.32) „*Zakopejte válečnou sekýru,*“ odpustte svému partnerovi, že vám ublížil. Jestliže nejste ochotni odpustit, může být zmařeno veškeré vaše úsilí o vzájemné usmíření.

Americká terapeutka M. Weiner-Davisová říká: „*Mnozí z nás se různými gesty snaží zacelit trhliny ve svém manželství, přestože ve skutečnosti v sobě neseme křivdu z minulosti. A to nám brání v dalším postupu vpřed. Často nám nepomohou ani kdovíjaké techniky. Prostě nám to dělá potíže, vypořádat se s pocitem nesmiřitelného odporu. Jenomže ten se v nás uhnízdil jenom proto, že nedokážeme odpustit.*“

Uvedené principy nefungují samy o sobě, chtějí naše srdce. A důležité je problémy skutečně vzájemně sdílet. Nadarmo se neříká: „*Svěřený problém, poloviční problém.*“ Svého partnera tak i lépe poznáme, možná dokonce zjistíme, že problém nemusí mít jen špatné následky. Právě překonávání překážek nám odhalí mnoho nového o nás samých stejně jako o partnerovi, právě tehdy se pouto lásky často ještě více upevní.

ZPRACOVAL IVO RACEK

Hlína. Z ní vytvořil Stvořitel člověka, aby byl Obrazem Božím. Jaroslava věří, že tímto aktem Bůh vložil do člověka touhu i potřebu tvořit. A ona tvoří. Předává dále to, čím je sama naplněná. Netvoří však líbivé umění, naopak. Když se podíváme na její díla, zjistíme, že většina z nich má povrch

porézní, zrnitý, nevadí jí, že jsou vidět trhliny, dokonce i otisky jejích prstů. Sama přiznává: „Uvědomuji si, že nejsem dokonalá, takže jak bych pak mohla vytvářet dokonalé umění? I já jsem pouze prasklý střep. Kdyby nebylo Boží milosti, byla bych vyhozena ven na smetiště.“

J. Šicková: Tvář v tvář.

J. Šicková: Milosrdný Samaritán.

Hlava Krista – plastika 18letého mentálně retardovaného chlapce.

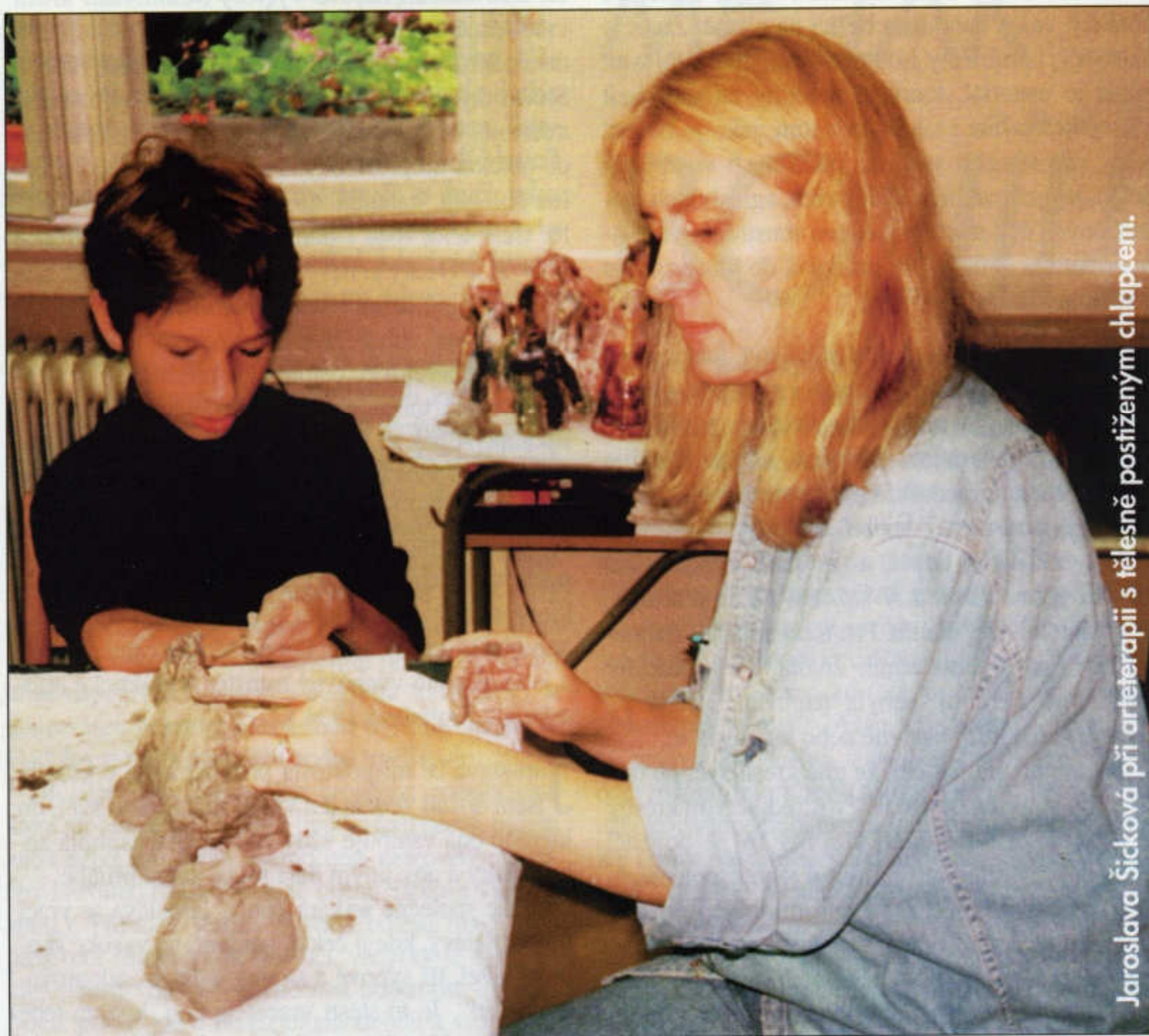

Nevidomé a slabozraké děti při vnímání plasticky línatém.

Když měla Jaroslava 17 let, poprvé se seznámila se světem postižených na setkání dospívajících v Anglii. To ji později vedlo k tomu, že po skončení studií začíná pracovat v ústavu pro mentálně postižené jako vychovatelka i jako umělkyně v jedné osobě. Byla to tvrdá a těžká škola. Jako vychovatelka musela pomáhat dětem při těch nejprozaičtějších úkonech, které jsou pro nás zdravé zcela samozřejmé. Odhodlala se vydržet a nevzdat se.

Rozhodla se dát těmto dětem možnost sebeuplatnění a osvobodit je od jejich pasivity, do které je vehnala jak nemoc, tak i postoj společnosti. Její přítelkyně jí tehdy napsala: „Myslela jsem si, že budeš umělkyní, a ty se zatím degraduješ s postiženými dětmi. To je pro tebe ponižující.“ Jaroslava byla naopak přesvědčená, že umění je oblast, kde i ti slabší, ať tělesně nebo duševně, se mohou cítit rovnocenní s těmi silnými a že tento fakt působí na

UMĚNÍ, KTERÉ LÉČÍ

Jaroslava Šicková při arteterapii s tělesně postiženým chlapcem.

Už čtrnáct let se akademická sochařka Jaroslava Šicková z Bratislavy věnuje jako arteterapeut různě postiženým dětem, především mentálně a fyzicky handicapovaným. Její talent jí určil dráhu umělce, životní zkušenosti naplnily její tvorbu duchovním poselstvím. Prostřednictvím svých obrazů a symbolů provokuje i oslovuje, především však nutí zastavit se a zamyslet. Velmi dobře si uvědomuje, že dnešní člověk je už unaven z velkých slov a že svědectví mnohých křesťanů je bez účinku. Proto si vybírá tuto neverbální komunikaci a jejím prostřednictvím chce druhým přiblížit život, víru, spiritualitu, poselství záchrany i naděje.

jejich vědomí hojivě a zapojuje je do společnosti. „Umění může být prostředkem dávajícím podnět ke změnám v postoji člověka k sobě samému i k jiným. Domnívám se, že práce s hlínou, modelování, je pro zdravé i postižené děti velmi důležitá, protože se odehrává v trojdimenzionalitě, v níž se konečně odehrává i samotný život. Život, to nejsou obrázky, video nebo film běžící na plátně. Život je plastický, i problémy jsou plastické, mají svůj tvar. Hlína je materiál, který je schopný na sebe vzít a propůjčit výraz i takovým citům, jako je bolest, hněv, radost nebo smutek. Přála bych vidět každému, jak se v ateliéru z hlučných, agresivních, neposedných dětí stávají najednou soustředění sochaři, architekti, tvůrci. Dítě vtiskává do hlíny zprávu o sobě pro druhé i pro sebe.“

Tam v ateliéru se zrodila přátelství, která přetrvávají léta. K takovým patří i přátelství s mentálně opožděným chlapcem, který ji navštěvuje víckrát týdně i doma. Nabídne se, že jí zalije květiny, zamete chodník, a potom spolu sedí, kreslí, modelují, poslouchají hudbu. Při každé návštěvě jí věnuje něco jako dopis, a tak Jaroslava jich má dnes už pěknou sbírku. V každém z nich jí děkuje, že z něho udělala malíře. Pro toho chlapce znamená výtvarná činnost náplň života. Je vyplněním prázdnoty, která by nebyla naplněna, určitě by vedla k nečinnosti, pasivitě nebo k agresivitě.

Je zajímavým faktem, že dítě kreslí svět ne tak, jak ho vidí, ale co o něm ví. Prostřednictvím kresby se terapeut dozví o dítěti víc, než by se dověděl tehdy, kdyby dítě nutil mluvit o jeho problémech. Kresba dítěte je vlastně sdělení o tom, co prožívá a co neumí říct. Z praxe je znám případ chlapce, který doma ani ve škole nekomunikoval. Ve škole se podílel jen na písemných pracích. Skryté konflikty se zviditelnily, když první figura, kterou chlapec z hlíny vymodeloval, byl on sám – postavička bez rukou a nohou, torzo, bez kontaktu s ostatními členy rodiny.

Hledání vlastního tvaru je její oblíbená hra v terapeutické praxi. Co to znamená hledat a najít svůj vlastní tvar, svou formu? Z kusu hlíny, z beztvare hmoty mají klienti vymodelovat podle svých představ a podle své potřeby určitý libovol-

ný tvar, nějakou strukturu, svůj vlastní krystal. Tyto tvary většinou pravdivě projektují stav svých autorů.

„Ivetka je mentálně i fyzicky retardovaná. I když má 25 let, její výtvarné projevy jsou na úrovni 4letého dítěte, jsou to stále stejní hlavonožci. Bez ohledu na své výtvary velmi ráda kreslí i modeluje a vždy znovu se dožaduje, aby mohla jít do ateliéru. Na dnešním setkání ji čeká překvapení. Studentky přinesly kusy starých záclon, závěsů a závojų. Ivetka má radost, když se dozví, že se bude oblékat do přinesených látek. A za chvíli ji celou oblékají, 'zabalují' do měkkých bílých materiálů. Celé tělo, ruce i nohy, trup, ramena, dokonce i hlavu. Z Ivetky je nevěsta a princezna. Ivetka září štěstím. I její těžké tělesné postižení se v bílé záplavě ztrácí, když 'ladným' krokem manekýnky projde ateliérem. Po celou dobu představení ji terapeut vede k tomu, aby si přejížděla po celém těle rukama. A pak se Ivetka odvíjí ze závojų a záclon. Konečně si sedá na židli a do rukou bere hlínu, která nemá žádný tvar. 'Vymodeluj sebe!' zní instrukce. Ivetka modeluje. Poprvé v životě má její postava všechno. Ivetka je lidská bytost, člověk, který má svou hodnotu.“ (Úryvek z docentské habilitační práce J. Šickové „Modelování z hlíny a jeho léčebně-výchovný transfer v praktické arteterapii“, Bratislava 1994.)

Jaroslava se mi pokusila přiblížit svět, o kterém jsem dosud věděla jen velmi málo. Je to svět, do kterého ona vstupuje vždy znovu, aby naplnila zákon lásky a aby jiným dala to, co sama přijala.

Naše společné setkání končí. Jaroslava se vrací do Bratislavy, kde ji čekají studenti na vysoké škole, manžel, tři synové a stovky dalších „adoptovaných dětí“. Je to štěstí vracet se tam, kde na tebe čekají. Loučíme se a mně je smutno, že jsme spolu mohly prožít jen několik hodin. Je tolik věcí, o kterých jsme si chtěly povyprávět, je tolik nedokončených myšlenek, které čekají na další setkání. Jaroslava odchází a odnáší si dárek, knihu „Touha věků“. Je to životopis Ježíše Krista, kniha, o které věřím, že ji bude inspirovat v jejím osobním životě i v umělecké tvorbě.

OLGA KENDROVÁ

„Ztlum už konečně ten magneták! A sám sebe taky, Pepine! Hlava se mi může rozskočit bolestí.“ „Stačí, když mi doneseš pivo k televizi a necháš mě na pokoji, drahoušku. Už v práci mě děsně rozbolela hlava.“ „Nemáš nějaký prášek? Hlavu mám jak ve svěráku.“

Ne snad, že bych byl kdovíjaký odborník na bolesti hlavy – ale takhle nějak to kolem slýchám odjakživa. Snad už od útlého dětství. Někdy se mi zdá, že se nenajde snad nikdo, koho by aspoň jednou za čas nebolela hlava. Taky máte ten dojem? Nebo i vás někdy bolí hlava? Taky vám v hlavě někdy bzučí a hučí jako v úle – a mozek jakoby chtěl vyletět? Co se to děje tam v těch útrokách vašich lebečních kostí? Co s tím? Tablety, akupunkturu, hlemýžďí sliz?

TA HLAVA MĚ TAK BOLÍÍÍ!

Bolesti hlavy bezesporu patří k nejčastěji se vyskytujícím zdravotním problémům. To asi každý z nás pocítil na vlastní kůži. Bolest hlavy (*cefalalgie*) může mít řadu příčin. Zatímco některé jsou přechodné, jiné přetrvávají a jsou závažné – podle toho se pak bolest hlavy taky projevuje. Určit hranici mezi bolestí dočasnou (např. ze stresu) a méně závažnou na jedné straně a chorobnou bolestí hlavy na straně druhé může být poměrně obtížné. Svému lékaři proto nemějte za zlé, že si někdy s vašimi bolestmi nedokáže poradit hned napoprvé. Vyšetření a diagnóza stavu, který je doprovázen bolestmi hlavy, musí být provedena důkladně a je při ní zapotřebí hodně trpělivosti.

Bolesti hlavy mohou být projevem onemocnění, které probíhá přímo v hlavě (např. zánět nervů, bolesti zubů nebo uší), nebo onemocnění celkového (poruchy krevního tlaku, krevního oběhu, látkové výměny apod.). Přestože většina případů bolestí hlavy není projevem nějaké vážné nemoci, vždycky je třeba tomuto stavu věnovat dostatečnou pozornost. To platí zvláště pokud jde o bolest dlouhodobou a více méně trvalého rázu, nebo spojenou ještě s dalšími příznaky. Pokud by nás totiž napadlo, že si naordinujeme „něco“ sami a uchýlíme se k **polykání prášků proti bolesti bez důkladného vyšetření**, může to mít tyto následky:

1. zamaskování vlastního onemocnění a zanedbání jeho léčby,
2. vznik lékové závislosti,
3. poškození některých orgánů z dlouhodobého užívání léků (např. játra, ledviny).

Vraťme se ale nyní k podstatě bolesti hlavy. **Co je to vlastně bolest?** Jak ji člověk vnímá? Nervový systém představuje v našem těle dokonalou informační síť sestávající z nervových buněk a jejich výběžků. Nervové buňky jsou funkčně a strukturálně podporovány dalšími buňkami. Nervový systém zabezpečuje nejen přenos povelů, jež mozek vysílá ke svalům („Zdvihni pravou ruku, vezmi si sklenici a napij se!“), ale musí také umožnit přenos informací z vnějšího prostředí – a dokonce i z celého organismu – pro „centrální analýzu“ v mozku („Jé, to je krásný strom!“, „Pozor, tady je díra.“ „Ááá, to je horké!“) Informační dráhy, jež směřují z mozku ke svalům, končí odevzdáním informace (zakódované do elektrických nábojů) svalovým buňkám. Informační dráhy směřující do mozku a přenášející informace „zvnějšku dovnitř“, začínají speciálními strukturami, které nazýváme senzory (oko, ucho, chuťové pohárky apod.). K těm méně známým, nicméně někdy až příliš často používaným sensorům patří nervové struktury, které umožňují vjem bolesti. Ty se nacházejí téměř všude: v kůži, ve sliznicích, cévách, některých orgánech. Bolest je vyvolaná takovým podrážděním těchto sensorů, které by mohlo být pro organismus nebezpečné (šálek teplého čaje je v ruce příjemný, ale necháme-li horký čaj protéci hrdlem, vyvolá to silnou bolest). Senzor reagující na bolestivý podnět „posune“ informaci nervovými drahami (v opačném směru, než je příkaz k pohybu) až do mozkových center. Bolest však může být vyvolána také tlakem na kterékoli místo této dráhy přenášející zprávu o bolestivém podnětu. Reakcí na

pocit bolesti je zpravidla únik (šlápli jste na kus střepu, následuje bolest a noha se okamžitě pokrčí, aby se vzdálila z „rizikové oblasti“). Těžko však utéci před bolavou hlavou – ale k tomu se ještě dostaneme.

Co nás tedy vlastně bolí, když máme bolesti „hlavy“? Rozhodně nás „nebolí“ mozek. Jestliže bolest má svůj původ přímo v dutině lebeční (často je příčina bolesti v některé ze struktur hlavy lokalizované *mimo* dutinu lebeční), pak pochází z mozkových cév, tvrdého vazivového obalu mozku (dura mater) nebo ze senzitivních hlavových nervů. **Všeobecně jsou uznávány tyto mechanismy vzniku bolestí hlavy:**

1. otokem (např. při zánětu) nebo nádorem vyvolaný tlak na strukturu (např. cévy) obsahující senzory pro bolest,
2. patologické zpracování normálních pocitů (zřídka),
3. křeče (spasmy) obličejového a šíjového svalstva nebo svalů *galea aponeurotica* (přilbovitá šlacha pod kůží pokrývající temeno hlavy) a
4. poruchy regulace krevního oběhu ve velkých cévách hlavy.

Podle některých autorit v oblasti výzkumu bolestí hlavy se nejčastěji uplatňují poslední dva mechanismy – *svalové spasmy a poruchy regulace krevního oběhu*.

Bolesti hlavy vyvolané svalovými spasmy

Tyto bolesti se označují jako tzv. tenzní bolesti. Vyskytují se v souvislosti se zvýšeným napětím (tenze) svalů obličeje, krku a hlavy. Mají charakter postupně sílící a trvalé svíravé bolesti, která ze zadní části hlavy nebo krku vyzařuje po jedné nebo obou stranách dopředu. Křeče svalstva vyvolané špatným držením hlavy, deformacemi šíjového svalstva a jeho vazivových úponů, či fyzickým nebo emočním stresem, stlačují nervy a vyvolávají bolest. Kromě toho mohou být nervy drážděny také toxickými produkty látkové výměny při nedostatečném prokrvení a okysličení struktur hlavy (cévy jsou stlačeny kontrahovanými svaly). Tenzní bolest hlavy se vyskytuje v epizodách, jež mohou trvat 30 minut až několik dní; postižený přitom může být na hlavě citlivý i na dotyk.

Bolesti hlavy vyvolané poruchami regulace krevního oběhu

Tyto bolesti hlavy představují menší procento případů. Do této skupiny patří bolesti hlavy ze „síně slávy“, jako migréna nebo tzv. cluster headache. Příčinou

bolesti je porucha regulace napětí cévní stěny: střídavé rozšiřování a zužování cévy vyvolá dráždění nervů v cévní stěně a bolest se přenáší do korových oblastí mozku. **Migréna** postihuje asi 15-20 % mužů a 25-30 % žen. Příčinou poruch regulace může být skrytá potravinová nebo jiná alergie, přecitlivělost na určitou chemickou látku, hormonální poruchy (bolesti hlavy adolescentů nebo žen v období přechodu). Migréna se může u někoho objevit už v dětství a přetrvává celý život, jiný dostane za celý život 1-2 záchvaty. **Přesný mechanismus vzniku migrénózní bolesti není znám, proto je mnohdy komplikovaná také léčba.** Zaměřuje se převážně na potlačení bolesti, což paradoxně často vede k postupnému zhoršení stavu. Určitá úloha při vzniku migrény je připisována dědičnosti. Záchvatu migrény může předcházet tzv. aura – různé optické vjemy (nejčastěji), poruchy rovnováhy, ztráta citlivosti v určité oblasti nebo různé pocity „mravenčení“, svědění apod. Stupňovanou bolest pociťuje člověk v hloubce hlavy, na jedné straně (střídavě při opakovaných záchvatech) nebo oboustranně. Bolest je silná a trvá několik desítek minut až hodin. Postižený může během záchvatu zvracet, mít průjem nebo zácpu, po záchvatu vymočí velké množství moči (polyurie). Hluk a světlo stav zhoršují.

Cluster headache se vyskytuje daleko řidčeji. Častější je u dospělých mužů, a vždy pouze na jedné a téže straně hlavy. Bolest je velmi intenzivní a trvá 30-120 minut. Postižený dokáže dokonce tlouct hlavou o stěnu, jen aby „přehlušil“ vlastní bolest hlavy. Bolest se objevuje v oblasti očí, vyzařuje do spánků a je spojena také s dalšími příznaky (zúžení zornic, slzení, zčervenání ve tvářích, otok nosní sliznice). Záchvaty se mohou objevit v noci, opakují se po sobě několik dní až týdnů, potom na několik měsíců mohou zmizet úplně. **Osobnost lidí postižených tímto onemocněním** se často označuje jako **osobnost typu A** – takový člověk je **nadměrně ambiciózní, tvrdě pracuje, stále dohání termíny, často kouří, pije alkohol, navíc má nepravdělnou životosprávu.** Předpokládá se také určitá dědičná predispozice, ovšem kouřením a pitím se situace takového člověka ještě dále zhoršuje. Záchvat je možné při vyšetření vyvolat podáním histaminu, což je důvod, proč někteří odborníci považují **cluster headache** také za možný následek alergických reakcí v organismu.

Důvod, proč tohle všechno píšu, není ten, aby si každý čtenář našel nějakou svoji bolest hlavy. Jde o to, aby se člověk trpící bolestmi hlavy dokázal alespoň zhruba orientovat. V každém případě patří léčba bolestí hlavy do rukou lékaře. Zvláště u déle trvajících bolestí,

provázených jinými příznaky, je podezření, že jsou projevem vážnějšího onemocnění nebo úrazu.

Léčba bolestí hlavy

Co tedy člověk může dělat proti bolestem hlavy – aniž by si ještě víc poškodil své zdraví? Tablety obsahující různé látky k utlumení bolesti (analgetika) jsou řešením pouze **akutním a krátkodobým**, protože **nijak** neovlivňují vlastní příčinu bolesti. Nicméně pokud příčinu nelze zjistit, jsou často nejjednodušším řešením. Právě tehdy je třeba si uvědomit existenci vedlejších účinků každého léku, možnost vzniku lékové závislosti, poškození jiných orgánů apod. Zvlášť velké nebezpečí lékové závislosti hrozí v těch případech, kdy bolest nereaguje na normální dávky analgetik a člověk ve snaze zbavit se bolesti užívá stále větší a větší dávky.

K **nefarmaceutickým způsobům léčby** bolesti hlavy patří dieta, dietetická suplementace, používání léčivých rostlin, relaxační techniky, tělesná aktivita a fyzioterapie.

Dieta a dietetická suplementace

Vzhledem k tomu, že zřejmě existuje **souvislost mezi bolestmi hlavy a alergií na potraviny**, doporučuje se postiženým lidem absolvovat testy k prokázání alergie na potraviny, u nichž je podezření, že vyvolávají bolest hlavy. Tomu předchází důsledné sledování vztahu mezi konzumací potravin a výskytem bolesti. Pod dohledem lékaře lze uskutečnit také tzv. **testovací dietu**. Ta začíná pětidenní hladovkou, při níž pacient přijímá pouze destilovanou vodu, nepoužívá kosmetické a čisticí prostředky s obsahem chemikálií (zubní pasta, ústní voda, parfémy, prací prášky apod.). Potom se postupně začne se zaváděním jednotlivých potravin do jídelního lístku tak, že např. první den po očištění půstu se podává pouze přírodní rýže (Natural), druhý den kromě rýže i nějaké ovoce, třetí den brambory, čtvrtý den se přidá nějaký druh zeleniny, atd. Vždy pouze jeden druh potraviny denně a důsledně se sleduje reakce organismu na tuto potravinu. **Když se objeví bolest hlavy po konzumaci určité potraviny, je třeba ji z jídelního lístku vyloučit.** Pokud se bolesti hlavy vyskytují i během hladovky a nezávisle na zavádění jednotlivých potravin, je pravděpodobné, že bolest nemá souvislost s alergií na potraviny. (Mimo chodem, bolest hlavy se může během dlouhodobějšího půstu objevit i u lidí, kteří předtím bolesti neměli. Tyto bolesti hlavy se vysvětlují působením toxických

látek – uvolněných z tukové tkáně při hladovění – na nervový systém. Tato „autointoxikace“ má obvykle přechodný ráz a trvá několik dní.)

Strava pacienta s bolestmi hlavy, které souvisí s alergií na potraviny, by měla sestávat z **nealergizujících obilnin** (kukuřice, oves, pšenice, ječmen, rýže, žito), **brambor, zeleniny, syrového ovoce** (pokud není prokázána alergie na konkrétní druh ovoce a zeleniny), případně kvašených nízkotučných mléčných výrobků. Rozhodně je potřebné vyvarovat se nadměrné konzumace jednoduchých sacharidů, tuků, vajec (max. 1 ks týdně). Doporučuje se také vyloučit z jídelního lístku červené maso (vepřové, hovězí), teplovodné ryby, konzervované, přibarvené a aromatizované potraviny, uzeniny, vnitřnosti, čokoládu, kakao, černou kávu, nápoje typu kola a alkohol. Kouření a pobyt v zakouřeném prostředí výrazně zhoršují bolesti hlavy u lidí postižených migrénou.

Podle některých autorů je potřeba podávat lidem trpícím bolestmi hlavy zvýšené dávky vitamínu C, E a B₃. Přirozeným zdrojem těchto vitaminů je syrové ovoce a zelenina (vitamin C), za studena lisované rostlinné oleje, ořechy – ty však mohou být i alergenem (vitamin E), a obilniny (vitaminy B). Pomůže i doplňkový příjem vápníku a hořčíku (v tabletách po 600 mg) a draslíku (zelenina, natě, jablka, drobné ovoce, meruňky, ovesné vločky, luštěniny, citrusy, banány).

Velice účinné je také **omezení spotřeby soli**: více než 30 % populace tvoří lidé přecitlivělí na sodík – sodík u nich vyvolává nepřiměřenou reakci cévní stěny. Velká spotřeba soli může být v takových případech vlastní příčinou bolestí hlavy. Vyloučit tuto možnost si žádá, aby postižený důsledně na několik týdnů omezil příjem soli. Doporučuje se úplně vyloučit používání stolní soli, konzervovaných, uzených a přesolených potravin. Člověk to může udělat bez obav, že by měl nedostatek soli, protože zelenina, pečivo a jiné potraviny poskytují tělu dostatek důležitých minerálů.

Tělesná aktivita a fyzioterapie

Pokud je bolest hlavy spojena se spastickými (křečovými) stavy svalstva krku a hlavy (jako je tomu u tenzní bolesti), je **tělesná aktivita a relaxace postižených svalů účinným terapeutickým opatřením**. Pravidelná přiměřená fyzická zátěž vytrvalostního charakteru (plavání, běh) a pod odborným dohledem uskutečňované posilování šíjového svalstva jsou tím nejlepším, co mohou poradit. Nedoporučují se míčové hry (fotbal,

basketbal, volejbal) ani tenis, protože prudké pohyby a změny polohy mohou spasmy ještě zhoršit. Při aktivitách provozovaných venku je třeba se přiměřeně obléct, aby se podchlazením svaly nedostaly do ještě intenzivnějších křečí.

Fyzioterapie – zvláště masáže, elektroléčba a vodoléčba – patří také do rukou lékaře. Správně zvolená fyzioterapie pomůže uvolnit spastické svaly, ale potom by mělo následovat jejich posilování a nácvik správného držení hlavy. Jednoduché cviky na uvolnění šíje lze provádět kdykoli a kdekoli. Lázeňský pobyt pomůže postiženému osvojit si určité zásady, a pokud jsou účinné, je třeba se jimi řídit i po návratu domů. Často jsme svědky toho, jak se lidé dožadují lázní, ale doma nevyužívají ani těch nejjednodušších možností léčby.

Pobyt na čerstvém vzduchu spojený s tělesnou aktivitou výborně napomáhá uvolnění napětí a stresu. Z vlastní zkušenosti vím, že největší účinek se dostaví právě tehdy, když se mi nejméně chce se převlékat (jsem přece tak unavený, mám za sebou velký stres a navíc, mám přece takový hlad!), abych se vydal do lesa zaběhnout si svoji trasu.

Akupunktura a bolest hlavy

Napichování určitých bodů na těle speciálními jehličkami je v poslední době velice moderní – třebaže jde o metodu, která byla používána již před staletími. Stimulování či naopak přerušení určitých drah, impulsů či polí je mechanismem působení akupunktury. „Akupunktura se snaží napravit nerovnováhu proudění energie v organismu,“ říká profesor Kim Bong Ham z Koreje. Na základě zkoumání účinků akupunktury bylo zjištěno, že **stimuluje tvorbu tzv. vnitřních drog** (např. enkefalinu, endorfinu) **a tím tlumí bolest. I na svých vlastních „drogách“ se však organismus může stát závislý**, takže není divu, že ti, kterým akupunktura pomůže odstranit bolest, potřebují „akupunkturní kúry“ opakovat po určité době znovu a znovu, přičemž interval mezi jednotlivými aplikacemi se stále zkracuje. Bez zajímavosti není ani skutečnost, že podle studií pouze u 74 % pacientů bolesti skutečně ustoupily a neobjevily se do 3 měsíců po kúře. Jakkoli se akupunktura snaží o odborné vysvětlení svých účinků, nelze zakrýt tu skutečnost, že jako taková **není rovněž léčbou kauzální, nýbrž symptomatickou**, což znamená, že příznaky (bolest) sice vymizí,

nicméně příčina problému zůstane a je pouze otázkou času, kdy se zase přihlásí.

Děti a bolest hlavy

I přes všeobecně rozšířenou představu, že děti netrpí bolestmi hlavy, právě ony mohou být postiženy velice silnými bolestmi, včetně migrény. **Děti rodičů trpících migrénou mají „větší šanci“ dostat migrénu**, ačkoli se u nich obtíže nemusí projevit stejným způsobem jako u rodičů. Bolest nemusí být lokalizovaná, ale celková, je slabší, anebo není přítomna vůbec. Migréna se projevuje „pouhým“ nucením na zvracení, zmateností nebo závratěmi. Děti, jež jsou náchylné na kinetózy (poruchy z pohybu), v dospělosti trpí migrénou častěji než děti bez kinetóz.

Máme-li podezření, že dítě trpí bolestmi hlavy, je třeba k řešení této situace přistupovat s maximální citlivostí: nefixovat pozornost výlučně na problém dítěte, protože to může jeho stav ještě zhoršit a vystupňovat pocit úzkosti. Spíše se doporučuje **projevit dítěti více lásky, věnovat mu pozornost, zajímat se o to, čím žije, co ho trápí**. Dejme mu prostor a pomozme mu vytvořit si vlastní mechanismus, jak se vypořádat s bolestí. Ve snaze řešit problém dítěte tím, že nalazneme, případně odstraníme vyvolávající příčiny, se doporučují následující opatření:

- vést si záznamy o výskytu, trvání a projevech bolesti,
- vést záznamy o tom, jaké potraviny dítě konzumovalo před záchvatem, zaznamenávat stresy a situace, které prožilo, chemikálie, kterým mohlo být vystaveno,
- vyloučit každou potravinu, u které je podezření, že vyvolává bolest, a pozorovat další vývoj,
- dbát na pravidelnost ve stravování a spánku,
- podporovat dítě v rozvoji tělesných aktivit a umožnit mu, aby trávil dostatek času na čerstvém vzduchu; stejně důležité je i to, aby mělo dostatek času a příležitostí k odpočinku a tvořivým a relaxačním činnostem (kreslení, četba apod.); a nakonec to nejdůležitější:
- naučit se být citlivým rodičem a podporovat dítě, aby mohlo *bez zábran* vyjádřit všechny pocity úzkosti, problémy a starosti, které prožívá (rozhodně ne takto: No tak mi to už konečně řekni!), protože pokud tyto stavy nejsou ventilovány, mohou vést ke zvýšení emotivního stresu a napětí a zhoršení bolestí hlavy.

MUDR. IGOR BUKOVSKÝ

Nazývají je stoletím očekávání, nadějí, zklamání a překvapení. Pojdme si je prohlédnout a zkusme se z něj něčemu naučit.

Překvapené Rusko

„*To jsme si opravdu nezasloužili...*“ vykřikl ministr zahraničních věcí Sovětského svazu Molotov, když mu německý velvyslanec v Moskvě von Schulenburg přečetl Hitlerovo memorandum. Nezasloužili. Stalin dělal totiž vše pro to, aby Hitlera proti sobě nepopudil. Nejenže s ním uzavřel smlouvu o neútočení, dělil si Polsko, ale také zásoboval německé zbrojovky surovinami a potravinářský komplex obilím. Bývalý Stalinův spolupracovník L. D. Trockij, který nakonec skončil v exilu, kde ho na příkaz Moskvy zavraždil agent NKVD, reagoval na uzavření mírové dohody mezi Německem a SSSR v r. 1939 článkem s titulem: „*Stalin, Hitlerův zásobovací důstojník.*“

Když rozhořčený Molotov vykřikl zmíněnou větu, německé bomby již dopadaly na ukrajinská města a vesnice. Byly 4 hodiny ráno – 22. června 1941. Hitler se vydal za svou bludičkou – podrobení Ruska a získání „životního prostoru“ pro své soukmenovce.

V létě roku 1941 mělo hitlerovské Německo za sebou vítězné tažení Evropou. Okupovalo Francii, Holandsko, Dánsko, Belgii, Norsko, Čechy a Moravu, Polsko, Jugoslávii i Řecko. Byl to výsledek Hitlerova plánu „bleskové války“, kterému odolávala jen Velká Británie. Masivní letecké bombardování Londýna či Coventry nezlomilo odhodlání Britů vzdorovat agresorovi.

Aniž se tedy vypořádal s Angličany, udeřil Hitler na východ. Rychlost postupu německých vojsk v prvních týdnech v Rusku byla ohromující. Vojáci denně postupovali o stovky kilometrů do vnitrozemí. To se již vrchní velení německých vojsk shodovalo s Hitlerem v odhadu délky ruského tažení: Ne déle než tři měsíce. Tak se to jevilo i ministru námořnictva USA Franku Knoxovi. 23. června 1941, tedy den po napadení sovětského Ruska, napsal prezidentu Rooseveltovi: „*Podle mého nejlepšího mínění to bude Hitlerovi*

FOTO MICHAEL PHOTOBANK

KRONIKA 20. STOLETÍ

2. SVĚTOVÉ ŠÍLENSTVÍ (1939-1945)

trvat 6 týdnů až 2 měsíce, než zvládne tu záležitost s Ruskem.“

Oproti očekávání se to sice o měsíc protáhlo, ale 10. října 1941 stojí Němci před Moskvou. V zajetí se ocitlo přes 3 miliony sovětských vojáků. Generál Jodl hlásil Hitlerovi: „Myslím, že to moc nenadsadím, když řeknu: Vyhráli jsme válku.“

Začátek konce

Nakonec skutečně němečtí vojáci šli ulicemi Moskvy – psal se 17. červenec 1944. Bylo jich 57 000. Šli v rozedraných uniformách se sklopenými hlavami a beze zbraně. Šli pod hlavními ruských samopalníků jako zajatci. Jak se to mohlo stát? Jak to, že byli poraženi? Vedla k tomu cesta posetá miliony mrtvých. Vítězství, nad kterým se vznášela hrůza z toho, jaké zlo je člověk schopen způsobit svým bližním. K tomuto páchání toho nejhoršího měli němečtí vojáci požehnání od svého „vůdce“. Ten při svých různých vystoupeních před armádními veliteli prohlašoval: „Vítěze nikdo nesoudí...“ „Až zvítězíme, nikdo se vás nedovolí na nic ptát.“ „Uzavřete svá srdce soucitu. Jednejte bezohledně. Nezáleží na ničem, jenom na vítězství.“

Kdoví, zda si na tyto ďábelské bláboly některý z těch zajatých Němců vzpomněl. Spíše vzpomínali, jak to bylo tenkrát před třemi lety, kdy již stáli ve zbrani v předměstích Moskvy v očekávání vítězství. 9. října 1941 sdělil Hitlerův mluvčí novinářům: „Z vojenského hlediska je již Rusko poraženo.“

Zatím Stalin zakázal vydat Moskvu nepříteli. Týdnů strádání a neuvěřitelného hrdinství ruských lidí využil k tomu, aby k Moskvě přesunul z Dálného východu 750 000 vojáků. Díky svému vyvědčáči v Japonsku – Sorgemu – se dověděl, že Japonci na Rusko nezaútočí, ale naopak, že zaútočí na Tichomoří.

15. října 1941 začaly podzimní deště. Silnice kolem Moskvy se změnila v moře bláta, ve kterém uvázla všechna německá těžká bojová vozidla. Zatažená obloha nahoře znemožnila použití letectva. Přesto již první německé oddíly uviděly věže Kremlo. 2. prosince 1941 si generál Halder

zapsal do deníku: „Rusové jsou na pokraji zhroutení...“ Třetí den poté klesla teplota na -25 až -30 stupňů. Pro německou armádu bez zimního oblečení (k čemu, když do zimy měli válku vítězně ukončit) to byla katastrofa. Jejich útok se zastavil. V té chvíli zahájilo oněch 750 000 ruských vojáků, dosud držených v záloze, protiútok.

USA ve hře

Spojené státy americké stály až dosud stranou válečné vřavy v Evropě. Roosevelt, který chtěl pomoci zvláště Anglii, dosáhl alespoň toho, že USA pronajaly Anglii zbraně. Většina Američanů byla zásadně proti vstupu USA do války. Tehdejší anglický ministerský předseda vlády W. Churchill však dobře věděl, že bez americké pomoci se Anglie zhroutí. Snažil se Ameriku přesvědčit o nutnosti jejího zásahu proti Hitlerovi. Na pomoc mu přišel nečekaný spojenec.

Nakonec skutečně němečtí vojáci šli ulicemi Moskvy. Šli v rozedraných uniformách se sklopenými hlavami a beze zbraně. Šli pod hlavními ruských samopalníků jako zajatci. Vedla k tomu cesta posetá miliony mrtvých. Vítězství, nad kterým se vznášela hrůza z toho, jaké zlo je člověk schopen způsobit svým bližním.

7. prosince 1941 zaútočili Japonci bombardéry a stíhačkami z letadlových lodí na americkou námořní základnu na Havajských ostrovech Pearl Harbor. Tak Spojené státy rozšířily řady zemí, které byly vtaženy do tohoto strašného víru zkázy.

Byl to německý císař Vilém, který prohlásil: „Války se nevyhrávají, jen prohrávají.“ Z tohoto pohledu porážku Německa zavinil Hitlerův rozkaz k útoku na Polsko a japonskou porážku okamžik, kdy Jamamotovy bombardéry svrhly své

bomby na americké lodě v Pearl Harboru. Tehdy tento vrchní japonský admirál řekl: „*Probudili jsme ze spánku tygra.*“ Japonci chtěli bleskovou akcí dosáhnout vlády nad Tichomořím. Zpočátku se jim to dařilo. Během půl roku ovládli Filipíny, Malajsii, Indonésii a Barmu.

Pokud se jedná o to, určit viníka 2. světové války, je odpověď jednoduchá – byla to ničím nevyprovokovaná agrese Německa, Itálie a Japonska. Jejich vůdci měli jeden cíl: Podrobit a ovládnout jiné národy a nastolit na světě vládu, která by potlačila všechny běžné svobody člověka, navíc s cílem vyhubit některé národy vůbec.

Je v tom něco předivného a pro lidstvo nadějného, když si uvědomíme, jak se ty šílené myšlenky totalitních diktátorů nakonec neuskutečnily.

Rozum není s to strávit hrůzu tragédie evropských Židů. Hitlerovi přísluhovači jich povraždili šest milionů. Vyhlazení Židů byl jeden z hlavních cílů Hitlerovy ideologie. Měl i jiné plány: Zákaz kouření a povinné vegetariánství. Měl myšlení diktátora, byl přesvědčen, že k dobrému je nutné lidi donutit. A co je dobré? O tom rozhoduje diktátor.

Co přispělo k Hitlerově porážce?

O tom byly sepsány hory knih. Ve stručnosti jde přibližně o toto:

Chybná Hitlerova rozhodnutí. Jistě, kdyby byla správná, nemohl přece prohrát. Hitlerovy počáteční úspěchy ho vedly k přesvědčení o jeho neomylnosti. Odmítl naslouchat radám generálů. To vedlo k tragédii Paulusovy armády u Stalingradu. Hitler odmítl dát mu povolení k ústupu, a tím vydal 500 tisíc svých vojáků zkáze. Přes 200 tisíc padlo anebo zmrzlo, 300 tisíc bylo zajato.

Bludičkou, která zavedla Hitlera do zkázy, bylo Rusko. Nebyl schopen si představit jeho rozlo-

hu ani povahové rysy jeho lidu. Od doby Napoleona se říkalo: „*Rusko není nikdy tak silné, jak se zdá, a nikdy tak slabé, jak vypadá.*“ Hitler rovněž odmítl Himmlerovu myšlenku, že „*Rusko může být poraženo jen Rusy.*“

Ukrajínští a běloruští rolníci bolševiky nenáviděli. Odmítali kolektivizaci zemědělství, kterou nesmírně utrpěli. Hitler je měl považovat za své spojence v jeho boji proti bolševismu. Místo toho vedl proti lidu Ruska krutý boj.

Tento teror sjednotil Rusy více, než by to kdy dokázal Stalin. I když v onom svém památečném projevu 3. července 1941 oslovil Stalin v rozhlase národy Ruska nejen slovy: „*Soudruzi, občané...*“, ale i „*bratři a sestry...*, vlast vás volá do zbraně...“ Pro Rusy to nebyla válka ideologií, ale boj o holý život.

K porážce Hitlerových armád v Rusku přispěla také nemalou měrou zaostalost komunikací. Většinou to byly cesty bez pevného povrchu. V létě vyschlé a prašné, v podzimních deštích se měnily v moře bláta. V něm uvízl postup německých vojsk definitivně.

Uvádí se i ekonomická síla spojenců, proti které nemělo Německo šanci. Vždyť jen USA vyráběly v r. 1944 třikrát více zbraní než Německo.

Důležitější je ovšem ještě jeden faktor. Rakouský novinář a spisovatel K. Kraus napsal: „*Války jsou Boží soudy a Boží rozsudky ve světových dějinách.*“ Je v tom něco předivného a pro lidstvo nadějného, když si uvědomíme, jak se ty šílené myšlenky totalitních diktátorů nakonec neuskutečnily. Proč?

Před časem byly zveřejněny obsahy dopisů, které psali němečtí vojáci u Stalingradu v onu hroznou zimu 1942-43. Německé velení je tenkrát zakázalo doručit jejich adresátům. V jednom z dopisů píše syn otci, faráři lutherské církve: „*Kde byl Bůh, otče? Zde u Stalingradu rozhodně ne. Jen mráz, krev a smrt. A z nebe padaly bomby...*“

Mýlil se tak, jako se mýlil celý německý národ, když se poddal „vůdci“. Právě u Stalingradu, ale i v Hirošimě Bůh byl. Naplňovalo se tam jeho slovo: „*Kdo mečem zachází, mečem schází.*“ A „*tiší obdrží zemi.*“

LUDVÍK ŠVIHALEK

ZÁKON SETBY A ŽNĚ

Jedno lidové přísloví říká: „*Co nechceš, aby ti dělali jiní, nedělej ty jim.*“ Je to hezké a zdá se být i moudré. Problém je v tom, že to vede k jakési apatii. „*Nedělej.*“ Nechceš, aby druzí byli na tebe zlí? Nebuď na ně zlý. Nic víc.

Ježíš ale říká: „*Co chceš, aby ti jiní dělali, dělej ty jim.*“
Chceš,

me rozdávat kolem sebe dobré, kladné, potom se nám – i když možná ne hned – dostane téhož. Když budeme kolem sebe rozdávat nedobré, záporné, potom se nám – možná také ne hned – dostane téhož. A tak, chceme-li přijímat dobré, je třeba je také rozdávat. To platí v manželství, v rodině, ve společnosti, to je všeobecně platná pravda.

A ještě jedna věc, proč rozdávat dobré. Vy nemáte radost, když můžete někomu udělat dobře?

aby
byli
jiní na
tebe hodní?
Buď na ně hodný, chceš, aby...
buď... To je aktivní přístup k životu, kdy já sám ovlivňuji dění.

Možná, že přijde myšlenka: „*Dnes už to neplatí. Dnes je odezva nezávislá na tom, co do okolí vysíláš.*“ Nemylme se. Zákon setby a žně platí. Co rozsíváš, budeš také sklízet. Když bude-

Ono
to totiž neobohacuje
pouze toho druhého,
ho, a mne až poté, co on
mi to vrátí, ale mne to obohacuje
ihned. Obohacuje radostí z toho, co jsem mohl dobrého dát.

A to už je to Ježíšovo: „*Šťastní jsou ti, kteří působí pokoj.*“ Je paradoxní, že tam není napsáno o štěstí těch, kteří ho přijímají, ale o štěstí těch, kteří ho působí. Zkusme to. Funguje to.

JAN DYMAČEK

1. LIST TESALONICKÝM

UDRŽET SI ŽIVOU NADĚJI

Proč byl napsán?

Co uděláte, když chcete mluvit s někým, koho nemůžete navštívit? Anebo lépe: Co byste udělali, kdyby ještě nebyl vynalezen telefon?

Samozřejmě, poslali byste dopis.

A to udělal i Pavel. V Tesalonice strávil pouhé tři týdny a už musel kvůli vzpouře odejít (viz Sk 17). Avšak během oněch pár týdnů tam založil sbor.

Po vzpouře – nyní už v bezpečí v Aténách – poslal Pavel do Tesaloniky Timotea, aby zjistil, jak se místnímu sboru v jeho nepřítomnosti daří. V Korintu se pak Timoteus s Pavlem opět setkal a přinesl mu dobrou zprávu: v Tesalonice jsou stále věřící, třebaže poněkud ztratili odvahu.

Zřejmě tedy potřebovali povzbudit. Pavel měl však plno práce se zakládáním sboru v Korintu, a proto by vůči Korintanům nebylo fér, kdyby nyní odešel do Tesaloniky (bylo-li by to vůbec možné).

A tak někdy kolem roku 50 po Kr. píše Pavel dopis, který známe jako 1. list do Tesaloniky. A tím vlastně začal praxi, jejímž výsledkem je náš Nový zákon. 1. list Tesalonickým s největší pravděpodobností sice vůbec není první Pavlův dopis, je to však nejstarší, a tedy první kniha Nového zákona, která byla napsána.

Co se z této knihy můžeme naučit?

Často zapomínáme, že Pavlovy dopisy byly napsány dříve než evangelia – a některá z nich vznikla dokonce až o 30 let později. Pokud

tedy chceme vědět, jak křesťané v prvních desetiletích existence církve přemýšleli a co učili, pak naším nejlepším průvodcem nebudou evangelia, ale právě Pavlovy dopisy.

Co tedy vlastně zajímalo tyto nově obrácené křesťany, kteří žili v pohanském světě? Na rozdíl od toho, čemu někteří lidé věří, nenacházíme v 1. listu Tesalonickým žádný náznak toho, že by raní křesťané kázali pouhé „prosté“ poselství lásky a odpuštění. Ne. Tento dopis nám říká, že křesťany od samého začátku znepokojoval celý souhrn věcí – například vztah mezi vírou a skutky anebo skutečný stav těch, kdo zemřeli v Kristu.

Znepokojení. To je zde asi to rozhodující slovo. Tesaloničtí křesťané se totiž – stejně jako mnoho dnešních věřících – zdáli být trochu sklíčení. Dobrá zpráva o Ježíši byla sice něčím vzrušujícím, jenže každodenní život šel dál – docela stejně jako dřív. Víra se zachvěla a láska začala odumírat.

To byl důvod, proč Pavel ve svém dopise tolik hovoří o naději. O naději, kterou mají věřící v Kristu. Víra a láska potřebuje naději, aby mohla žít. Křesťané potřebují mít naději, že život nepůjde dál stejně jako dřív.

A to je druhý důvod, proč je 1. list Tesalonickým tak důležitý. Nabízí nám naději. Říká nám, že máme naději na odpuštění. Říká nám také, že máme naději na svatost – naději života, který je plně zasvěcen Bohu. A to ze všeho nejlepší – říká nám, že máme naději, že Kristus znovu přijde, znovu nás přivede dohromady s našimi milovanými, a tak nám umožní žít navěky s nimi, ale i s ním samotným.

„Proto se navzájem povzbuzujte,“ říká Pavel, „a buďte jeden druhému oporou.“ (5,11) Právě to máme dělat, zatímco se snažíme udržet si živou naději.

Slova, která potřebujeme znát

Achaia: římská provincie zahrnující celé dnešní jižní Řecko.

Archanděl: doslova „první (hlavní) posel“. Ve Starém zákoně je „anděl Páně“ označován jako bytost, která oznamuje některé

zvláštní Boží činy nebo pro ně připravuje cestu; v některých textech je dokonce velice obtížné rozlišit, zda se jedná o anděla, tedy posla Páně, nebo o samotného Boha! Do Kristovy doby se tato bytost jmenovala Michael (viz Ju 9) a byla prohlášena za zvláštního ochránce Božího lidu (viz Zj 12,7).

Evangelium: doslova „dobrá (nebo radostná) zpráva“.

Makedonie: římská provincie zahrnující dnešní severní Řecko.

Pavel: kontroverzní tehdy stejně jako dnes. Najednou přestal pronásledovat křesťany a začal hlásat jejich poselství. Nebýt jeho, vypadá to, že by křesťanství zůstalo jen malou židovskou sektou. I když však byli mnozí raní křesťané ve své příslušnosti k malé židovské sektě zřejmě docela šťastní, trávil apoštol Pavel stejnou dobu jak obranou svého poselství, tak i jeho šířením.

Pohané: lidé, o kterých se mělo za to, že jsou zcela odříznuti od Boha, protože to nebyli Židé. Takoví jako vy a já.

Proroci: Starozákonní proroci málokdy umírali na lůžku. Do Pavlovy doby se špatně zacházení s muži, jakými byli Izajáš a Jeremjáš, často chápalo jako symbol lidské zatvrzelosti a zvrácenosti.

Silvanus: latinská podoba jména „Silas“ (což je zase řecká podoba „Saula“). Římský občan, prorok a vedoucí církve. Doprovázel Pavla na jeho druhé misijní cestě. Jeho jméno je zmiňováno nejen v Pavlových dopisech do Tesaloniky, ale i ve Skutcích, v 2. listu Korintským a v 1. listu Petřově.

Svaté políbení: Lidé Pavlovy doby byli daleko „citlivější“ než my dnes, a tak polibek – dokonce i osoby stejného pohlaví – hrál v podstatě stejnou roli, jakou dnes má podání ruky.

Svatí: Toto slovo může poukazovat jak na Boží anděly, tak i na Boží lid. Někteří by rádi použili verš 3,13 jako důkaz, že spravedliví mrtví jsou nyní s Kristem a vrátí se k nám spolu s ním při jeho druhém příchodu. Verše 4,13-16 však o mrtvých hovoří jako o „zespulých“ a vysvětlují, že to tak zůstane, dokud

nebudou vzkříšeni k životu při Kristově návratu.

Tesalonika: (původně Therma) hlavní město římské provincie Makedonie. Když Pavel na své druhé misijní cestě odešel z Filipis, cestoval tři dny po Via Egnatia (hlavní vojenská silnice, která spojovala všechny země kolem Egejského moře s Římem), než se dostal do tohoto prosperujícího přístavního města. Několik let poté, co napsal 1. list Tesalonickým – snad na své třetí misijní cestě – toto město znovu navštívil – bylo to asi kolem roku 57 po Kr.

Timoteus: Pavlův „milovaný a věrný“ průvodce na cestách (ačkoliv, soudě podle dopisů, které mu Pavel poslal, Timoteus mu poskytoval také příležitost k určitým obavám). Sk 16 říká, že Timoteus pocházel z Lystry, kde se narodil židovské matce a pohanskému otci.

V 1. listu Tesalonickým nacházíme

- „Ať [Bůh] posílí vaše srdce, abyste byli bezúhonní a svatí před Bohem, naším Otcem, až přijde náš Pán Ježíš se všemi svými svatými.“ (3,13)
- „Zazní povel, hlas archanděla a zvuk Boží polnice, sám Pán sestoupí z nebe, a ti, kdo zemřeli v Kristu, vstanou nejdříve; potom my živí, kteří se toho dočkáme, budeme spolu s nimi uchvázeni v oblacích vzhůru vstříc Pánu. A pak už navždy budeme s Pánem.“ (4,16.17)
- „Vždyť Bůh nás neurčil k tomu, abychom propadli jeho hněvu, nýbrž abychom došli spásy skrze našeho Pána Ježíše Krista. On zemřel za nás, abychom my, ať živí či zemřelí, žili spolu s ním.“ (5,9.10)
- „Stále se radujte, v modlitbách neustávejte. Za všech okolností děkujte, neboť to je vůle Boží v Kristu Ježíši pro vás.“ (5,16-18)

JSOU VLÁDY OD BOHA?

ANEB

BOŽÍ RUKA VE SVĚTOVÝCH UDÁLOSTECH

Dokončení ze strany 3

Naše odpovědnost

Byli bychom rádi, kdyby tomu bylo tak, že za nás vše vyřeší nějaká „neviditelná ruka“. Ať již „neviditelná ruka trhu“, či „neviditelná ruka pokroku“, nebo „neviditelná ruka Prozřetelnosti“. Jde nám o to – zbavit se zodpovědnosti. A to je nebezpečné. Je nebezpečné neznat dějiny.

Říká se: „Každý národ má takovou vládu, jakou si zaslouží.“ V demokracii to platí určitě, protože si občané vládu volí. V r. 1933 se v Německu nedostal Hitler k moci převratem, ale volbami. Na to se nesmí zapomenout.

Biblická proroctví mluví jasně: S tímto světem to dopadne dobře. Nakonec zde bude Boží vláda lásky. Nebude tam bolest, nemoc a smrt (Zj 21,1-4). To však neznamená, že tam budu automaticky i já. Záleží to na mém svobodném rozhodnutí, zda řeknu na Boží pozvání „ano“ nebo „ne“. Nic nás nezbaví odpovědnosti. Změna začíná malými kroky.

Za moudrým rabínem přiběhne muž a volá: „Co mám dělat, aby byl na světě mír a pokoj?“

„Nebouchej tak silně těmi dveřmi“ – zněla odpověď.

LUDVÍK ŠVIHÁLEK

STŘEDISKO KORESPONDENČNÍCH KURZŮ KOPANINY 13, 709 42 OSTRAVA

JE TU PRO VÁS!

NA UVEDENÉ ADRESE MŮŽETE DOSTAT BEZPLATNĚ MATERIÁL,
KTERÝ VÁM V JEDNOTLIVÝCH LEKCÍCH POMŮŽE ZÍSKAT
NOVÝ POHLED NA SEBE SAMA I NA UDÁLOSTI KOLEM NÁS.

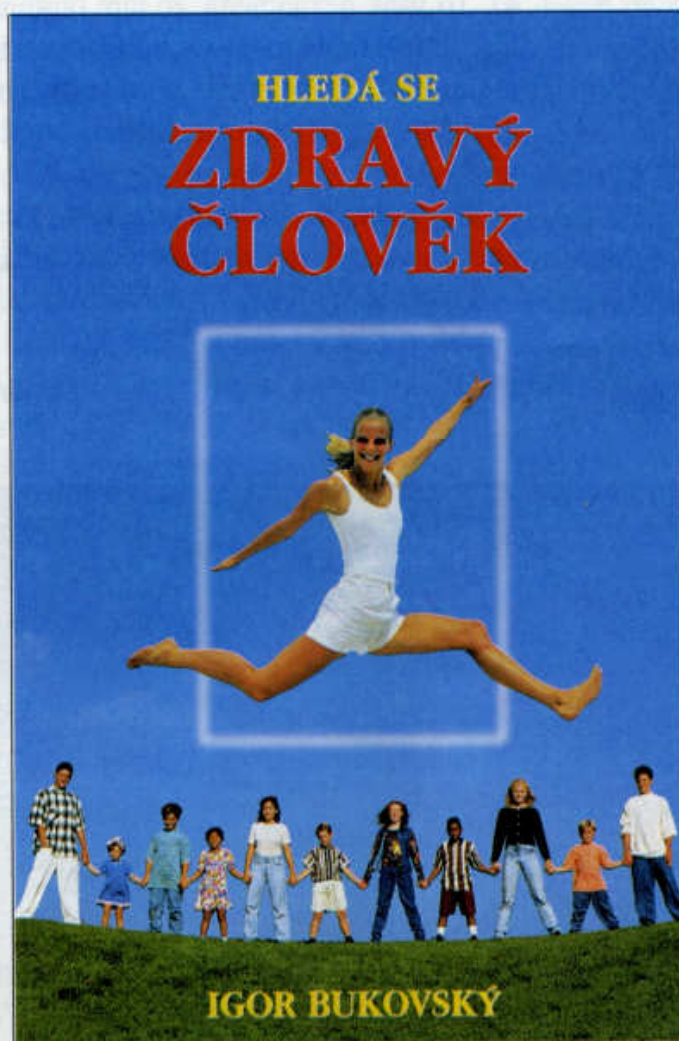
IMPULZY ŽIVOTA – KORESPONDENČNÍ KURZ PŘIBLIŽUJÍCÍ
ZAJÍMAVÝM ZPŮSOBEM AKTUÁLNÍ POSELSTVÍ BIBLE.

RODINA – KORESPONDENČNÍ KURZ, JEHOŽ AUTOREM JE ZNÁMÝ
PSYCHOLOG PROF. PhDr. JARO KŘIVOHLAVÝ. OSM LEKCÍ
PRO ZLEPŠENÍ ŽIVOTA A VZTAHŮ VE VAŠÍ RODINĚ.

MUDR. IGOR BUKOVSKÝ

HLEDÁ SE ZDRAVÝ ČLOVĚK

Svěžím způsobem dává autor nahlédnout do tajemství složitého světa buňky. Jde o zajímavé vyprávění, v němž autor brnkne na strunu naší zvědavosti, z čeho že to jsme vlastně ustrojeni. Při čtení pochopíme, jak „symfonickou skladbu“ vlastního těla co nejlépe rozeznít. Jinými slovy: jak o buňku co nejlépe pečovat. Jelikož buňky vytvářejí tkáň a orgány, pak nemocné srdce – to jsou vlastně „porouchané“ buňky srdečního svalu a cév, jež srdeční sval zásobují. Také žlučkové kameny, zápal slepého střeva, nervozita, bolesti hlavy, rýma, rakovina, cukrovka a spousta dalších onemocnění jsou dů-

sledkem „porouchaných“ buněk. Pro mnohé tedy bude možná překvapivé zjištění, že „revoluce“ v našem zdraví musí začít zespodu – od buňky.

Z obsahu: ● optimální podmínky pro zdravý život buňky, ● optimální chemická rovnováha v lidském organismu, ● význam chlorofylu pro život – léčba chlorofylem, ● funkce a význam enzymů – důležitost enzymů ve stravě – prevence rakoviny, ● funkce a význam vitaminů, ● význam minerálů pro naše zdraví, ● co to jsou volné radikály – jaká onemocnění způsobují – jak se před nimi chránit, ● imunitní systém – náš „tělesný strážce“.

Brož., formát 13 x 20 cm, 136 stran, cena 90,- Kč.

Knihu si můžete objednat na adrese:

Advent-Orion, Roztocká 5, 160 00 Praha 6 – Sedlec

*Knihovna
občanská*

ADVENT-ORION s.r.o.
ROZTOCKÁ 5/44
160 00 PRAHA 6